
עת להתעשת

תוכנית עבודה לעידן חדש בישראל

- לשיפור מצב התעסוקה, הקטנת העוני והגברת הצמיחה הכלכלית.
- להצלת החינוך הציבורי בישראל.
- לקביעת אסטרטגיה מדינית-ביטחונית ליום שאחרי ההתנתקות.
- לשינוי שיטת הממשל כדי לאפשר משילות, ביצוע תוכניות ארוכות טווח והחזרת אמון הציבור במערכת הפוליטית.
- למלחמת חורמה בשחיתות ובאלימות.
- להנחלת שוויון חובות לצד שוויון זכויות לכל אזרח ישראלי.
- לשינוי ושדרוג הקשר עם הקהילות היהודיות בחו"ל.

דן בן-דוד

על מחבר תוכנית העבודה*

דן בן-דוד, מאקרו-כלכלן המתמחה בצמיחה כלכלית, מסחר בינלאומי ומדיניות ציבורית, סיים את לימודי הדוקטורט שלו בכלכלה באוניברסיטת שיקאגו בהנחייתו של חתן פרס נובל בכלכלה, רוברט לוקאס.

כחוקר, בן-דוד דורג לאחרונה בין עשרת הכלכלנים הישראלים המצוטטים ביותר (בספרות האקדמית הבינלאומית) בשנים 1990-2000 והינו אחד מקומץ כלכלנים אקדמיים בישראל שניהן בו-זמנית כעמית מחקר בשניים ממכוני המחקר האקדמיים המובילים באירופה ובארה"ב: ה-Centre for Economic Policy Research (CEPR) בלונדון וה-National Bureau of Economic Research (NBER) בארה"ב.

כמורה, דן בן-דוד מחזיק בפרס רקטור אוניברסיטת תל-אביב כמורה המצטיין של הפקולטה למדעי החברה בשנת 2004.

בנוסף לעבודתו האקדמית, לבן-דוד ניסיון רב בתחומים הקשורים למדיניות. הוא שימש כיועץ לבנק העולמי ולמשרד מנכ"ל ארגון הסחר העולמי בסוגיות הקשורות לצמיחה כלכלית ולמסחר בינלאומי. עבודות המחקר שלו בתחומים אלה מהוות בסיס לקורס שניתן על ידי הבנק העולמי לקובעי מדיניות ממדינות מתפתחות. כמו כן, ממשלת בריטניה ציטטה קטעים מממצאי המחקר בהצעת התקציב שלה לפני מספר שנים.

דן בן-דוד נשוי ואב לשלושה. השינוי בהדגשים המקצועיים והאישיים החל ב-1999 כאשר הפנים את השלכות המגמות ארוכות הטווח של מדינת ישראל ואת הסכנה הקיומית הנובעת מהן בעוד דור או שניים. מאז, הוא עורך מחקרים על התוואים הכלכליים-חברתיים והציג היבטים שונים שלהם בפני שני ראשי הממשלה האחרונים ומנכ"לי משרדיהם, שרים וח"כים, ועדות כנסת, פורום מנכ"לי משרדי הממשלה, ראשי המועצה לבטחון לאומי, ואחרים.

בן-דוד עמד בראש צוות אינטרדיסציפלינרי שכלל כלכלנים וסוציולוגים, אשר הכין במרץ 2004 דו"ח בשם "תוכנית מתאר לשיפור מצב התעסוקה בישראל". הדו"ח הוצג בפני ועדת העבודה והרווחה של הכנסת וכן בפורומים רבים אחרים וזכה לתמיכה משני קצוות הספקטרום הציבורי בתחום העבודה: נציגי מעסיקים ונציגי עובדים. דן בן-דוד היה חבר בוועדת א.ל.ה., הבלתי-תלויה, שהכינה את הדו"ח "הצעה לרפורמה מבנית במערכת החינוך של ישראל", דו"ח שקדם להקמתה של ועדת דברת. הדוח הוגש לשרת החינוך והוצג בפני ועדת החינוך של הכנסת בנובמבר 2003. בשנת 2000, היה בן-דוד חבר צוות בראשות חיים בן-שחר שהתבקש על ידי רה"מ דאז, אהוד ברק, ומנכ"ל משרדו, יוסי קוצ'יק, להכין הצעה – אשר הוצגה בפני רה"מ וכן בישיבת ממשלה מיוחדת שזומנה לשם כך – לעדיפויות לאומיות בתחום הכלכלי-חברתי.

כך התחילה להיבנות תוכנית העבודה, שלב אחר שלב, נושא אחר נושא. תוכנה מבוסס על עבודותיו של בן-דוד – חלקן לבד וחלקן עם עמיתים נוספים – והיא מכוונת, מטבע הדברים, להבטחת עתידם של ילדיו ובני דורם.

עדכון (מרץ 2006): מפלגת קדימה הוקמה על ידי ראש הממשלה אריאל שרון בנובמבר 2005. לבקשת שרון, הצטרף דן בן-דוד לקדימה והיה מועמד מטעמה בבחירות לכנסת ב-2006. המצע הכלכלי-חברתי של מפלגת קדימה התבסס על תוכנית עבודה זו.

* מבחר עדויות מהעיתונות המקומית, המופיעות בחלק הפנימי של הכריכה מאחור, ממחיש את מידת ההשפעה של עבודותיו של דן בן-דוד בשנים האחרונות.

אלול תשס"ה
ספטמבר 2005

הקדמה

ישראל זקוקה לחזון חדש שיש בו תקווה ואופק התואמים את התחושה שיש לרובנו כי העם שהגשים כאן נס בחמישים ושבע השנים הראשונות, מסוגל לנסוק לגבהים שהאנושות טרם הכירה בחמישים השנים הבאות. הכל בידינו.

מוצגת כאן תוכנית עבודה יישומית, מקצועית וכוללנית להגשמת החזון.

בשנים האחרונות הייתה מדינת ישראל צריכה להתמודד בעת ובעונה אחת עם טרור חסר תקדים בהיקפו ובאכזריותו, עם ניסיונות לדה-לגיטימציה אשר לדמותה הלאומית, בזירה האזורית והבינלאומית, עם משבר חברתי קשה ועם מיתון כלכלי עמוק. יש כיום סימנים של התמתנות מסוימת, הן בזירה הביטחונית והן בזירה הכלכלית, ושל חזרה איטית ל"יעסקים כרגיל" כפי שהם באים לידי ביטוי במגמות ארוכות הטווח של מדינת ישראל.

מדובר במגמות המשקפות את סדר היום של המדינה מאז שנות השבעים – מגמות של שקיעה שאינן ברות קיימא בטווח הארוך. ישראל מתאפיינת, מאז שנות השבעים, בצמיחה כלכלית נמוכה הגורמת לנסיגה לאחור, במונחים יחסיים, ברמת החיים לעומת המדינות המובילות בעולם. שיעורי העוני ואי-השוויון הם מן הגבוהים במערב, והם גדלים בהתמדה מאז שנות השבעים. חינוך בלתי-מספק ושחיתות שלטונית וחברתית הולכת ומתפשטת, רק מעצימים את מגמות השקיעה.

האוכלוסייה הנזקקת, שאינה מקבלת את הכלים או התנאים להתמודדות בשוק עבודה פתוח ותחרותי, גדלה בקצב מהיר בהרבה לעומת האוכלוסייה שמממנת אותה. במשק מודרני ופתוח, המאפשר תנועה חופשית של הון ושל עובדים מישראל לחו"ל, מי שמגביר את הנטל על האוכלוסייה שמשלמת מסים ומשרתת בצה"ל, חייב להבין כי קיימת נקודת שבירה. חוקים הנדרשים לשינוי התוואי, שכבר היום קשה להעביר באופן דמוקרטי, יהיה בלתי אפשרי להעביר בעוד דור אחד או שניים.

אם לא יחול שינוי מהותי בתהליכים החברתיים-כלכליים ארוכי הטווח, תתקשה מדינת ישראל להתקיים כמדינת עולם ראשון – או בכלל, בהינתן מיקומה הגיאוגרפי והסכנות הנובעות מכך. המשבר החמור שהחברה הישראלית והמשק הישראלי נקלעו אליו אינו מחויב המציאות ואינו גזירת גורל. מידת החומרה אינה רק תוצאה של הטרור או המיתון העולמי. ניתן לייצב את המצב הנוכחי ולשפר לאין ערוך את התמונה לטווח ארוך. מה שלא ניתן זה להמשיך את הקיבעון המחשבתי.

ישראל נמצאת עתה באחד הצמתים החשובים שידעה מאז תש"ח. הגיעה העת לראיה מערכתית של הקשר בין ביטחון, העצמת החברה, חיזוק המשק והגברת המשילות. הגיעה העת לקבוע יעדים לאומיים חדשים הבאים לידי ביטוי בתוכנית עבודה שתביא לעידן חדש בישראל.

את העדיפויות הלאומיות החדשות יש לגזור ממטרת-העל של מדינת ישראל: קיומה ופיתוחה כמדינה יהודית באופייה, ציונית בדרכה ודמוקרטית במשטרה ובאורח חייה, שבה יוכל העם היהודי למצוא את ביתו הלאומי ולתת ביטוי לייחודו, ושבה יוכלו כל האזרחים לחיות בביטחון וליהנות משוויון הזדמנויות, מרווחה ומאיכות חיים.

תוכנית עבודה מדינית-ביטחונית (עמוד 3). קיום מדינה יהודית-דמוקרטית מחייב רוב יהודי מוצק, הנשמר באורח מוסרי וחוקי בלבד. לשם כך דרושה יוזמה ישראלית להיפרדות מן הפלשתינאים והכרעה לגבי גבולות המדינה, מתוך שאיפה להגיע בתוך פרק זמן קצוב להסכם קבע של "שתי מדינות לשני עמים" בין הירדן לים התיכון. אם יתברר כי לא ניתן להגיע להסכם קבע, על ישראל להוביל מהלך חד-צדדי – הכולל צעדים שיגבירו את ביטחון תושביה בתוך גבולות זמניים שיאפשרו שמירה על זהותה היהודית, הדמוקרטית והציונית של מדינת ישראל – עד שהצד השני יתעשת. בנוסף לזירה המקומית, לישראל תפקיד חשוב מאוד, עם דגש שונה בתכלית מן העבר, לחיזוק הקשר בין מדינת ישראל לבין הקהילות היהודיות והישראליות בחו"ל.

תוכנית עבודה אזרחית-חברתית (עמוד 8). הגשמת מטרת-העל של ישראל כמדינה יהודית-דמוקרטית מחייבת "שתהיה זו ארץ הבחירה", כפי שהרצל הבין כבר לפני מאה שנה. ניתן לבנות בארץ משק כלכלי עם שיעורי תעסוקה והכנסה שיהיו בין הגבוהים בעולם, וחברה למופת המפגינה רצון ויכולת

לדאוג לחלשים שבתוכה לפי מיטב המסורת היהודית. הצלחה במישור החברתי-כלכלי חייבת להתבסס על העיקרון של שותפות לדרך בין כל מרכיבי האוכלוסייה בישראל – שותפות שיש לחזקה ולהעצימה. זהו האפיק המרכזי שבאמצעותו ניתן יהיה לאחות את השסעים בין יהודים לערבים, דתיים לחילוניים, ותיקים לעולים ובין פריפריה ומרכז.

תוכנית עבודה בתחום החינוך (עמוד 16). החינוך הוא התשתית הלאומית. ביכולתו לאפשר לכל אזרחים, על יסוד ליבת חינוך משופרת משותפת, הזדמנות וסיכויים שווים למיצוי כישוריהם ולהתמודדות עם אתגרי המאה ה-21, תוך הטמעת ערכי אהבת העם והמולדת, הדמוקרטיה וההומניזם, וכן עידוד למצוינות ולסובלנות.

תוכנית עבודה בתחום המשילות (עמוד 19). כדי לממש את החזון הגלום במכלול היעדים הלאומיים, נדרש מאמץ מרוכז לשיפור המשילות – על ידי שינוי שיטת הממשל בישראל, ובחירה במנהיגות ראויה המציעה דרך הולמת, מהווה דוגמה אישית ופועלת בניקיון כפיים. רק כך ניתן יהיה לזכות בנבחרי ציבור ראויים המחויבים באופן אישי לבחריהם, בממשלה שבה כל השרים פועלים במשותף להשגת אותם יעדים וביציבות פוליטית שתאפשר תכנון לטווח ארוך ומימושו. חלוקת המשאבים מתוך ראייה לאומית ולא סקטוריאלית, לפי אמות מידה חדשות שהינן ברורות ושקופות, ולחימה חסרת פשרות בשחיתות ובעבירות על החוק – הן שיגבירו את תחושת הצדק החברתי שתחזק את נכונותו של הציבור לשמש שותף מלא לסדר היום החדש.

ישראל היא האנומליה של העולם המערבי. אין עוד מדינה עם מאפיינים חברתיים-כלכליים כה חמורים, הנמשכים תקופה כל כך ארוכה, שיש לה גם נקודות אור כה זוהרות בתחומים החשובים להצלחתה. אך אנומליה זו לא תוכל להתקיים לאורך זמן. או שהאור יתעצם ויגיע לכל פינה בארץ, או שידעך – על כל המשתמע מכך לעתידה של מדינת ישראל.

החברה הישראלית חייבת לטול קורה מבין עיניה, ולראות לאן היא מובלת בעשורים האחרונים. כמדינה הניצבת מול סכנות לא-מבוטלות מבחוץ, העובדה שעוצמתה הביטחונית מושתתת על חוסן חברתי-כלכלי צריכה להיות ברורה. הבעיות ידועות. ידוע לאן הן מובילות. ידוע גם כיצד ניתן לטפל בהן, ועדיין נותר זמן לעשות זאת. אך מדובר בחלון הזדמנויות שלא יישאר פתוח לנצח.

מטרת החזון שבא לידי ביטוי בתוכנית עבודה זו אינה רק להבטיח את המשך קיומה של מדינת ישראל. זהו חזון המבטיח שישראל תוסיף להיות מדינה שכולנו נוכל להתגאות בה, חזון המבטיח את המשכיות והחוסן של העם היהודי בתוך ומחוץ לגבולות המדינה.

תוכנית עבודה מדינית-ביטחונית

המשך קיומה של מדינת ישראל ושמירה על אופייה היהודי-דמוקרטי מחייב הכרעה היסטורית. הכרעה זו מתחייבת מן הצורך לשמור לאורך זמן על רוב יהודי מוצק בתחומיה הריבוניים של המדינה. רוב יהודי זה יישמר אך ורק באורח מוסרי וחוקי. מכאן, שבעיצוב גבולותיה ראוי לתת עדיפות לשיקולים דמוגרפים וביטחוניים, גם על חשבון הזכות הטבעית וההיסטורית של העם היהודי על ארץ ישראל כולה.

השיקולים הדמוגרפים מחייבים לא רק הימנעות מהכלת ריכוזי אוכלוסייה פלשתינית בתחומי המדינה, אלא גם מאמץ לאומי מרוכז לעידוד עלייה וקליטתה, חיזוק הנוכחות היהודית באזורים בעלי חשיבות לאומית וביטחונית, כגון ירושלים ומבואותיה, הנגב והגליל, וסירוב עקרוני ומעשי לשיבה של פלשתינאים לישראל.

היעדים

- * המשך קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיש בה רוב יהודי מוצק הנשמר באורח מוסרי וחוקי.
- * מתן ביטחון לאזרחי ישראל.
- * היפרדות מהפלשתינאים בשאיפה להגיע להסדר קבע של "שתי מדינות לשני עמים" בין הירדן לים התיכון.
- * שוויון של חובות אזרחיות לצד שוויון בזכויות אזרח.
- * שימור וחיזוק העם היהודי והידוק הקשר בין מדינת ישראל לבין הקהילות היהודיות והישראליות בחו"ל.

המדיניות הדרושה להשגת היעדים

1. תוכנית אסטרטגית ליום שאחרי ההתנתקות מעזה וצפון השומרון

בין הירדן לים התיכון חיים היום כ-10.5 מיליון איש. בשנת 2020 יגיע מספרם לכ-15 מיליון איש – מתוכם כ-45% יהודים. על-מנת להבטיח את זהותה היהודית, הדמוקרטית והציונית של מדינת ישראל, עלינו להיפרד מהפלשתינאים. תוכנית העבודה האסטרטגית המוצגת כאן מתווה מסלול ברור המשלב בין תוכניות שונות שהועלו בנפרד על ידי האלופים במיל' עמי איילון, גיורא איילנד ועוזי דיין וכן על ידי נשיא ארה"ב לשעבר ביל קלינטון.

בשלב הראשון, תקרא ישראל למשא-ומתן במטרה להגיע בתוך פרק זמן קצוב להסכם קבע שיתבסס על סעיפים א' ו-ב' להלן:

א. ששת העקרונות עליהם חייב להתבסס כל הסכם קבע

- פלשתינ תהיה המדינה היחידה של העם הפלשתיני, כפי שישראל היא המדינה היחידה של העם היהודי.
- זכות השיבה ליהודים תמומש בישראל וזכות השיבה לפלשתינאים תמומש בפלשתינ בלבד.
- גבולות הקבע ייקבעו בהסכמת כל המעורבים, תוך התחשבות בצרכים הביטחוניים, במציאות הדמוגרפית ובקווי 1967.
- המדינה הפלשתינית תהיה מפורזת ולא תהווה איום ישיר או עקיף על מדינת ישראל.
- ירושלים היא בירת ישראל. באזור האגן הקדוש לא ישתנה הסטאטוס-קו ויובטח חופש גישה ופולחן לבני כל הדתות.
- הסכם הקבע יהווה סוף לסכסוך הישראלי-פלשתיני וקץ לכל התביעות ההדדיות.

ב. שלוש חלופות עיקריות לחלוקת השטח (בהסכם קבע עתידי)

- *החלופה המועדפת*: החלפת שטחים משולשת בהסכם בין ישראל, פלשתינ, מצרים וירדן. בעזה חיים היום 1.3 מיליון תושבים. בשנת 2020 צפויה להגיע אוכלוסיית הרצועה ל-2.5 מיליון. מעבר לבעיית הצפיפות, ישנה בעיה רצינית של מקומות עבודה. פתרון העבר של העסקת עובדים אלה בישראל הוא פתרון ארוך טווח בעייתי לשני הצדדים:
- בישראל מועסקים הפלשתינאים בתנאים שאינם תואמים את חוקי העבודה. מעבר לבעייתיות המוסרית והחוקתית שבכך, התוצאה היא דחיקת ישראלים ממעגל העבודה ופגיעה קשה בשכרם של מועסקים ישראלים לא-מיומנים.

- מבחינת הפלשתינאים, חתימה על הסכם קבע צריכה לפתוח בפניהם הזדמנות לשיפור משמעותי ברמת חייהם. זה לא יבוא מעבודות שחורות בישראל אלא מהשקעות גדולות בתשתיות הפיזיות והאנושיות בשטחים – במימון בינלאומי נדיב ובקרה צמודה של מומחים מחו"ל לאחר החתימה על ההסכם – שיספקו גם עבודה בהווה וגם תקווה לעתיד.

החלופה של החלפת שטחים משולשת מבוססת על שלושה עקרונות: (i) רצון להשאיר גושי התנחלויות תחת ריבונות ישראלית בהסכם הקבע; (ii) צורך במציאת פתרון ארוך טווח לבעיות הצפיפות והאבטלה בעזה; (iii) הנחת מסד כלכלי שיהווה תמריץ לכל הצדדים להמשיך ולקיים את ההסכם בעתיד. עיקרי החלופה המועדפת:

- מצרים תעביר לפלשתינ שטח בסיני הצמוד לעזה. שם תבנה עיר חדשה עם נמל גדול.
- בתמורה לקבלת השטח ממצרים, תותר פלשתינ על שטחים הכוללים גושי התיישבות יהודים גדולים הקרובים לקו הירוק וכן תיקוני גבול.
- בתמורה לגושי ההתנחלות שישארו בידי ישראל, תקבל מצרים שטח בנגב, צפונית לאילת, הצמוד לגבול מצרים. שטח זה יאפשר בניית מעבר יבשתי עילי או תת קרקעי לכלי רכב ולצינורות נפט. המעבר שאורכו יהיה בן כ-20 ק"מ יחבר בין ירדן לבין מצרים.
- ירדן תקבל גישה קרקעית ישירה לנמל בים התיכון, על כל היתרונות הכלכליים הנובעים מכך.

הכדאיות לישראל, לפלשתינ ולירדן ברורה. הכדאיות למצרים נובעת גם משחרור הלחץ הנפיץ לאורך גבולה עם עזה, גם מהאגרות והמסים שלהם תזכה מתנועת סחורות ונפט, וגם מהעסקים שיפתחו בשטח מצרים לאורך הציר שמחבר בין העיר הפלשתינית לבין המעבר צפונית לאילת. עם זאת, יש להניח שחלק מהתנועה לאורך הציר החדש תבוא על חשבון התנועה בתעלת סואץ, מה שמקטין – אך לא מבטל – את רווחי מצרים מההסכם (התניית המשך הסיוע האמריקאי, כשני מיליארד דולר מדי שנה מאז 1979, תהווה "עידוד" נוסף למצרים).

● **החלופה השנייה:** במידה ולא ניתן להגיע להסכם רב-צדדי, החלופה השנייה היא הסכם בין ישראל לבין פלשתינ, לפי הפרמטרים של קלינטון מנובמבר 2000, עם החלפת שטחים מעטה בין שתי המדינות. ישראל תקבל גושי התיישבות הקרובים לקו הירוק וכן תיקוני גבול. בתמורה, תמסור ישראל שטחים בנגב הצמודים לגבולה של עזה.

● **החלופה הבעייתית ביותר – שיש לשלול אותה מכל וכל:** הסכם בין ישראל ופלשתינ הכולל העברת שטחים מהמשולש לפלשתינ תמורת גושי התיישבות. מציעי חלופה זו אינם לוקחים בחשבון שחלק מזכויות היסוד של כל אזרח בישראל הוא חופש תנועה ברחבי המדינה, וזה כמובן כולל את החופש לבחור היכן ברצונו לגור. קטנים הסיכויים שתושבי המשולש יסכימו להישאר בבית העובר לריבונותה של מדינת עולם שלישי עם כל הבעיות המאפיינות מדינה כזו. יש להניח שמאות אלפי אזרחים ערבים-ישראלים פשוט יעדיפו לעבור לחיפה, לתל-אביב ולירושלים במקום לפלשתינ. יכולה להתעורר בהקשר זה סוגיה משפטית האם העלות האזרחית הגבוהה מאוד של הפינוי-פיצוי מעזה יכולה להוות בסיס משפטי לפיצוי מתפני המשולש. בכל מקרה, לא תפתר כל בעיה דמוגרפית – לשיטתם של מצדדי חלופה זו – כאשר תשאר בישראל אותה אוכלוסייה ערבית, בזמן שהמדינה תאבד את המעבר החופשי לגליל דרך וואדי ערה.

יתכן שהכוונה האמיתית של מצדדי חלופה זו היא לשלול את אזרחותם של אזרחי מדינה מלידה כדי לאלץ אותם לעבור לפלשתינ. אם כך הדבר, הרי שמדובר במדיניות בלתי מוסרית ובלתי אפשרית לביצוע במדינה הזקוקה לקשרים מסחריים ומדיניים – שלא לדבר על קשרי ידידות – עם מדינות המערב.

ג. אם לא ניתן להגיע להסכם קבע

יש להאמין כי בסופו של דבר יסתיים הסכסוך בהסכם בין הצדדים. אך עד אז אסור לישראל להמשיך ולהמתין באפס מעשה כי לברירת המחדל יש השלכות חמורות מאוד לגבי עתיד המדינה. אם יתברר כי לא קיימת מנהיגות פלשתינית המעוניינת והמסוגלת להגיע עמנו להסכם קבע על פי העקרונות שפורטו לעיל, עלינו להוביל מהלך חד-צדדי להבטחת הזהות היהודית, הדמוקרטית והציונית של מדינת ישראל. עקרונותיו של המהלך החד-צדדי הם:

- ישראל תמשיך את מלחמתה בטרור, במחבלים ובתשתית הטרוריסטית על כל צורותיה, בכל מקום ובכל האמצעים הלגיטימיים העומדים לרשותה, תוך כדי דרישה מההנהגה הפלשתינית לחסל את האלימות, את הטרור ואת ההסתה.
- בהעדר הסכם, תהא ישראל חופשית לעצב את גבולותיה הזמניים ואת הסדרי הביטחון שלה. לשם כך, תבוצע היפרדות יזומה נוספת ביהודה ושומרון לקו גבול זמני שיאפשר מתן ביטחון ושמירה על רוב יהודי מוצק במדינת ישראל.

מימוש מדיניות זו יחזק את הביטחון האישי והלאומי של אזרחי ישראל ויבטיח את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית וציונית. העברת הסכסוך עם הפלשתינאים למסלול שבו נוכל להתמודד עימו כמה זמן שידרש עשוי להקדים את ההפנמה אצל הפלשתינאים שהזמן אינו פועל עוד לטובתם.

2. ביטחון

- גדר ביטחון לישראל מהווה אמצעי הגנתי הכרחי להצלת חיי אדם וליעילות הלוחמה בטרור. היא מונעת ביעילות חדירות לצורך פיגועים במקומות שהיא כבר קיימת – לאורך הירדן, ברמת הגולן, בגבול לבנון וסביב רצועת עזה. אשר על כן, יש להשלים את בניית גדר הביטחון לאלתר.
- יש להקים את חלקי הגדר שנותרו קרוב ככל שאפשר לקו הירוק כדי למזער עד כמה שניתן את הקשר בין הצורך הביטחוני הדחוף בגדר לבין השלכות פוליטיות ומדיניות הנובעות ממיקומה לגבי הסכם קבע עתידי.
- יש להגן על הישובים היהודים מחוץ לתחומי הקו הירוק בעזרת גדרות שיוקמו לאורך הגבולות המוניציפליים שלהם ובאמצעות אבטחה של צירי התנועה אל הישובים. אי לכך, יש לקחת מגבלות אלה בחשבון כאשר מחליטים על מימדי הנסיגה היזומה הבאה, אם לא ניתן יהיה להגיע להסכם קבע.
- המערכה העולמית נגד הטרור.
  - על ישראל להמשיך ולתמוך במערכה שמובילה ארה"ב נגד הטרור ולסייע לה בכל דרך אפשרית.
  - יש לעודד הפנייה של המערכה כלפי סוריה, איראן וארגון החיזבאללה, לעודד מהלכים לפירוק תשתיות הטרור בסוריה ובלבנון ולדחיקת איראן וסוריה מלבנון.
- האיום הגרעיני והבלתי קונבנציונאלי.
  - יש חשיבות חיונית למניעת פיתוח של נשק גרעיני ושל נשק בלתי קונבנציונלי באזור, תוך כדי דגש על מאמצי סיכול מדיניים.
  - הנורמות הבינלאומיות החדשות מקשרות לראשונה בין טרור לבין נשק בלתי-קונבנציונאלי. זוהי הזדמנות חשובה שישראל יכולה וצריכה לנצל כמנוף למאבק נחוש נגד התגרענות והתחמשות בליסטית, כימית וביולוגית באיראן ובסוריה.
  - אם יתברר שהמאמצים המדיניים אינם מונעים התגרענות באיראן, ואם בהעדר הצלחה מדינית מתברר שלא ינקטו צעדים צבאיים על ידי ארצות הברית ובנות בריתה נגד איראן לפני שזו חוצה את גבול היכולת הגרעינית, על ישראל לפעול בעצמה לנטרל את הסיכון הקיומי על ידי ביצוע כל מה שנדרש כדי שאיראן – או כל מדינה אחרת באזור – לא תשיג יכולת גרעינית.
- צבא ההגנה לישראל.
  - צה"ל, שהינו צבא העם במדינת חוק דמוקרטית, פועל על פי הנחייה של ממשלה נבחרת ובמסגרת החוק והדין. לפיכך יש לשלול כל תופעה של סרבנות מאורגנת של חיילי צה"ל לפקודות הצבא.
  - חשוב שצה"ל ימשיך להיות צבא העם, שמשרתים בו חיילים מכל שדרות הציבור על פי חוק. חיילי החובה, שלא כנהוג היום, יקבלו שכר עבור שירותם.

3. שוויון זכויות לצד שוויון חובות

אחת מזכויות האזרח החשובות ביותר הינה הזכות לבחור את נציגינו אשר יקבעו באיזו מדינה נחיה, מה יהיה אופיה, לאיזה סיכונים ישלחו ילדינו, וכן סוגיות מרכזיות הקובעות את איכות חיינו – ולפעמים, גם את עצם קיומנו.

- זכות ההצבעה היא זכות יסוד אשר צריכה להינתן
  - רק לאזרחים שחיים במדינה – אשר יצטרכו לשאת בתוצאות בחירתם,
  - ורק למי ששומר על חוקי המדינה. מי שנמצא במעצר מכיוון שהחברה החליטה לשלול ממנו את הזכות להיות אדם חופשי אינו צריך לקבל את החופש להשתתף בקביעת סדר היום של אותה חברה.
- שוויון זכויות הוא תנאי יסוד בדמוקרטיה. כך גם חייבת להיות ההתייחסות לשוויון חובות. חברה הדורשת מאזרחיה לשלם מחיר כבד בדם ובדמים אינה יכולה לפטור מכך חלקי אוכלוסייה נרחבים

המשתתפים בקביעת המחיר, אך לא בתשלומו. גורל כל אזרחי המדינה משותף. שוויון מלא בזכויות ובחובות הוא הביטוי העיקרי להמחיש זאת ולהקנות את תחושת השותפות לדרך.

- יהודים: מדינת ישראל אינה מחייבת אף אזרח לחיות בה. יהודי הבוחר לחיות במדינת היהודים חייב לקחת חלק בהגנתה.

- ערבים-ישראלים: על אף הצעדים הרבים שעדיין חייבים להיעשות כדי לשפר את מצבם של אזרחי ישראל הערבים, חשוב להדגיש כי בכל העולם הערבי אין עוד דמוקרטיה חופשית עם רמת חיים כמו במדינת ישראל. לכן, גם האזרחים הערבים-ישראלים חייבים להבין שיש להם הרבה מה להפסיד אם ישראל תחדל מלהתקיים.

לפיכך:

- כל עוד קיים גיוס חובה לצה"ל, כל אזרח ישראלי חייב לשרת את מדינתו – בין אם בצבא ובין אם בשירות לאומי אזרחי למען הקהילה והמדינה. עצם הצורך בהצהרה כזו משקף עד כמה מעוותת חלוקת הנטל בארץ. כפי שלא יעלה על הדעת להפלות על בסיס מין, דת או קבוצה אתנית במתן זכויות, כך גם לא יתכנו אמות מידה שאינן שוויוניות בהטלת החובות.

- היות והצורך העיקרי של מדינה במלחמה הינו בצבא חזק עם יכולת הרתעה, התרעה והכרעה, וזו הסיבה לקיום חובת הגיוס מלכתחילה, אזי יש צורך בהעברת מסר שהחברה מעוניינת שהמתגייסים יבחרו בשירות צבאי במקום שירות לאומי אזרחי. כדי לתת ביטוי להעדפה זו, יש להבדיל בין משכי השירות. שירות לאומי אזרחי צריך להימשך 33% יותר ממשך השירות בצבא הגנה לישראל.

כאשר כל אזרח ישרת את מדינתו, הנטל האישי – כולל משך השירות – על כל מי שמשרת היום יקטן, תגבר תחושת השותפות לדרך, הגאווה במדינה, והרצון של כל השותפים לחזק את ישראל כביתם.

4. שימור וחיזוק העם היהודי והקשר בין ישראל לקהילות היהודיות והישראליות בחו"ל

לאט לאט, מבלי שרבים שמים לב, הולך ונפרם החוט שמקשר בין יהודי ישראל לבין הקהילות היהודיות בחו"ל. זהו תהליך ששני הצדדים אחראים לו, תהליך שהולך להיגמר רע אם לא תקום מנהיגות – כאן ושם – שתבחין בתמונה הגדולה, תפנים את השלכותיה, ותדע כיצד לנווט את העם היהודי לחוף מבטחים.

הדורות הקודמים של היהודים בחו"ל, שעברו את השואה ואת מלחמות הקיום של ישראל, לא נזקקו להבהרות לגבי הנחיצות של בית בו העם היהודי יוכל להתקיים, להגן על עצמו ולפרוח. דורות אלה יכלו להתגאות לא רק ביכולתנו לבנות כח מגן מן הטובים שבעולם, אלא להתגאות בעיקר בדרך בה התפתחה כאן מאז קום המדינה חברה מדהימה בהישגיה הלא-ביטחוניים.

עם חלוף השנים, הפכה ישראל למדינה שעצם קיומה הפיזי כבר אינו מוטל בספק – מה שמכתיב שההדגשים בקשר בין ישראל לבין הקהילות היהודיות בחו"ל עוברים למישור "נורמאלי". ואולם, תדמיתה של ישראל כבר אינה מה שהיתה, ואין זה מקרי. סדר היום הלאומי השתנה מקצה לקצה, והתוצאות הן בהתאם – עם כל המשתמע מכך על התרופפות הזיקה בין דור ההמשך של היהודים בחו"ל לדור ההמשך בארץ.

- ילדים ובני נוער ישראלים צריכים ללמוד מהקהילות בחו"ל שהיהדות אינה מסתכמת בבחירה בינארית: דתי/חרדי או חילוני. עם ההחרפה הניכרת ביחסים בין שתי הקבוצות, התוצאה אינה מסתכמת בכך שרבים מהילדים בישראל גדלים לא-דתיים בלבד. רבים מדי הופכים לאנטי-דתיים. ההשלכות של התהליך אינן מבשרות טובות למדינה שאמורה להישאר ביתו של העם היהודי. חשוב מאוד שילדי ישראל יתחילו להכיר את מקביליהם היהודים בחו"ל, שיחשפו לבני עמם המגלמים פנים אחרות של הדת, של המורשת ושל התרבות היהודית.

- בקרב בני הנוער היהודי בחו"ל, הבעיה הפוכה, אך לא פחות חמורה. במדינות בהן ההתבוללות גוברת, צריכים להבין שהיהדות אינה רק בחירה בין זרמים אורתודוקסי, קונסרבטיבי או רפורמי. חשוב שיכירו גם יהדות מחוץ לכותלי בית הכנסת. חשוב שיראו עם יהודי חי, מצליח וגאה, עם אורחות חיים יהודיות דתיות ולא-דתיות שיכולות להשלים ואף להעשיר במידה ניכרת את גישתם ליהדות.

מבחינת יהודי ישראל, על סדר היום החדש להבטיח לא רק את קיומה של המדינה, אלא שמדינה זו תהיה גם מקור לגאווה ולהזדהות, להמשכיות ולחיזוקו של העם היהודי באשר הוא. מבחינת היהודים בחו"ל, במקום לגייס תרומות לטיפול בעוני ולמתן חינוך לילדי ישראל, תחומים שבאחריותה וביכולתה התקציבית של ממשלת ישראל – כאשר ישתנו העדיפויות הלאומיות שלנו – יש לנתב את מרבית התרומות לתוכניות כמו "תגלית" המביאות צעירים משם לכאן כדי שיראו במו עיניהם את ביתו של עמם

ויכירו באופן בלתי אמצעי את יושביו, ובכך יתרמו רבות גם למזעור צרות האופקים בתפיסתנו את מהות היהדות.

בנוסף לכך,

- על ישראל לחזק את זיקתן של הקהילות היהודיות בעולם לישראל באמצעות לימוד מורשת ישראל והשפה העברית.
- על ישראל להמשיך להעלות יהודים לישראל – ביתו הלאומי והריבוני של העם היהודי.
- שותפות הגורל בין ישראל ליהודים בעולם מחייבת מאבק משותף לביטחון היהודים נגד האנטישמיות על גילוייה החברתיים והאלימים ונגד ניסיונות הדה-לגיטימציה של מדינת ישראל.
- על ישראל להכיר בייחודן ובצורכיהן של הקהילות הישראליות בחו"ל, לעודד את התאגדותן ולהדק את הקשר עימן. על ישראל לעזור להן בקידום החינוך והתרבות הישראלית, ובפרט בלימוד השפה העברית. יש לשתף קהילות בחו"ל במאמצי ההסברה, לעודד ביקורים בישראל, שירות של ילדי ישראלים בצה"ל וחזרה לישראל.

תוכנית עבודה אזרחית-חברתית

יסודות חברתיים-כלכליים חזקים הם תנאי הכרחי לביטחון לאומי. העובדה שישראל נמצאת בפסגות הידע העולמי בשטחים רבים וחשובים נוטה להסתיר את המציאות הקרה – היסודות החברתיים-כלכליים של המדינה הולכים ומתפוררים בעקביות במהלך עשורים שלמים:

- מאז שנות השבעים, רמת החיים של תושבי מדינת ישראל הולכת ונסוגה בהתמדה מהמדינות המובילות בעולם. זו מגמה שאינה תואמת משיכת עולים או השארת ישראלים שיש להם חלופות.
- מאז שנות השבעים, מימדי העוני הולכים וגדלים בהתמדה. יותר משליש מהמשפחות בארץ נמצאות מתחת לקו העוני לפי הכנסתן ברוטו.
- מימדי אי-השוויון במדינת ישראל כבר בין הגבוהים במערב, בזמן שהגידול המתמיד בפערים מאז שנות השבעים אינו מראה כל סימני האטה.

מגמות אלה רק מגבירות את השסעים החברתיים בין יהודים וערבים, דתיים וחילוניים ובין עדות.

מדובר בתוואים המהווים סיכון קיומי למדינת ישראל בטווח הארוך. חד וחלק.

שווקים פתוחים ותחרותיים הינם קריטיים לשינוי המגמות. אך בניגוד לדעה הרווחת אצל רבים מדי מקובעי המדיניות בארץ, שוק חופשי מודרני אינו מקביל לגיוגל שבו אין כללים והחזקים טורפים את החלשים ללא רחמים. זוהי האחריות של הממשלה לבנות את התשתיות הפיזיות והאנושיות ולספק ביעילות את השירותים הנדרשים כדי לגבור על הכשלים הקיימים בכל שוק.

היעדים

- * הגברת התעסוקה.
- * הקטנה משמעותית במימדי העוני, בפערים הכלכליים ובשסעים החברתיים.
- * העלאת רמת החיים הכללית במדינה, תוך שיפור באיכות החיים ובאיכות הסביבה.
- * הגברת קצב הצמיחה הכלכלית, הגדלת הפריון ושיפור כושר התחרות.
- * שוויון הזדמנויות בין המינים.
- * שילוב מלא של המיעוטים.
- * חיזוק מעמד הביניים.
- * הבטחת רשת ביטחון לגיל הזהב ולנכים.
- * חיזוק הנגב והגליל.
- * הורדה ניכרת במספר הנפגעים בתאונות הדרכים.

המדיניות הדרושה להשגת היעדים

1. שינוי סדר העדיפויות הלאומי בחלוקת תקציבים

אין זה סוד שהיקף ההוצאה הציבורית בישראל גבוה מאוד. מה שידוע פחות הוא שגם ללא תקציב הביטחון, ההוצאה הציבורית האזרחית במדינת ישראל אינה נמוכה ביחס לממוצע מדינות המערב. במילים אחרות, זה שנים רבות שלא חסרים בארץ תקציבים אזרחיים לא-בטחוניים, וניתן היה להסתייע בהם כדי למנוע את ההתדרדרות שהתרחשה בשלושת העשורים האחרונים בתחום הכלכלי-חברתי. הכל עניין של סדרי עדיפויות. גם העדר שקיפות מובנה בחלוקת הכספים תרם לשימוש לא-ענייני ובלתי-יעיל בכספי הציבור.

הגיעה העת להחלפת דיסקט לאומית בכל הקשור לתקציב המדינה. המושג "כספי ציבור" כבר מזמן איבד ממשמעותו. אנו עובדים קשה עבור הכנסותינו ונדרשים להעביר חלקים נכבדים מהן לידי המדינה. הכסף הוא שלנו – אסור לשכוח למי הוא שייך – והוא מופקד בנאמנות בידי נבחרי הציבור כדי לחלקו מחדש לפי שיקולים לאומיים ומערכתיים, ולא לעשות בו כבשלהם לקידום עניינים אישיים וסקטוריאליים צרים.

תקציב המדינה יבנה מחדש מלמעלה למטה, על פי הדרישות התקציביות הנגזרות מסדר העדיפויות הלאומי החדש המפורט בתוכנית עבודה זו:

- הקצאת כספים לכל מערכות החינוך – הממלכתית, הממלכתית-דתית, הערבית והחרדית – על פי אמות מידה זהות, ברורות ושקופות, תאפשר הגברת הסיוע לחלשים והקטנת הפערים. הרפורמה המוצעת כאן (בתוכנית העבודה בתחום החינוך) תיעל את השימוש בתקציב החינוך ותשפר באופן משמעותי את הביצועי המערכת.
- הפעלת תוכנית אסטרטגית להגברת התעסוקה, הכוללת שינוי בשיטות התמריצים והשקעה מוגברת בתשתיות פיזיות (התוכנית מפורטת בסעיף הבא).
- כמו כן, מתן עדיפות תקציבית:
  - לנגב ולגליל, במקום לאזורים שלא יהוו חלק ממדינה יהודית-דמוקרטית בעתיד.
  - לחיזוק מערכת רווחה המושתתת על העיקרון של סיוע לנוקמים בלבד.
  - להגברת האכיפה של חוקי המדינה (עוד בתוכנית העבודה בתחום המשילות).
  - ליישום תוכנית לאומית מקיפה למלחמה בתאונות הדרכים (פירוט בסעיף המתאים).
  - לשמירה אפקטיבית על איכות הסביבה (פירוט בסעיף המתאים).
  - לעידוד המחקר והפיתוח.
- צמצום הסקטור הציבורי:
  - הפחתת מספר משרדי הממשלה מ-22 ל-10 (עוד בתוכנית העבודה בתחום המשילות).
  - מיזוג רשויות מקומיות.
  - ביטול בירוקרטיה מיותרת וכפילויות בסקטור הציבורי.
  - התייעלות מערכת הביטחון, תוך קיצוץ של כ-10% בתקציב הביטחון.
- לחימה ללא פשרות בכלכלה השחורה והלא-מדווחת (עוד בתוכנית העבודה בתחום המשילות). זהו צעד חשוב בלחימה בפשע, בהגדלת הכנסות המדינה ממסים ובהגברת השוויוניות בנשיאה בנטל המסים.
- הגברה ניכרת בשקיפות התקציבית, כדי שהציבור יוכל לעקוב אחרי סדר העדיפויות הלאומי בפועל, ולא רק אחרי סדר העדיפויות המוצהר.
- הקטנת ההוצאות הציבוריות כדי לאפשר צמצום נטל המסים והחוב הלאומי. כיום, נטל המס על שכבת הביניים גבוה מאוד. מכל שקל נוסף שמשלם מעסיק לעובד הנמצא בעשירון הששי, מקבלת הממשלה כשני שלישי ולעובד נותר כשליש בלבד. נטל המס פוגע ברמת החיים, ברצון לעבוד – ובמקרים מסוימים, גם ברצון להשאר בארץ אצל מי שכישרו מאפשרים לו חלופות אחרות. גם המסים העקיפים, כגון מע"מ, מהווים נטל כבד יותר בישראל מאשר במרבית המדינות במערב. זהו מס גרסיבי הפוגע בעיקר בשכבות העניות המוציאות את כל כספן על תצרוכת.

2. הגברת היקף התעסוקה והעלאת ההכנסה מעבודה

- אין תחום שבו המדיניות של "טלאי על טלאי" בולטת יותר מאשר בתחום התעסוקה. למדינת ישראל נדרשת תוכנית כלכלית אסטרטגית, שעיקריה מוצגים כאן. מטרת התוכנית היא הגדלת מספר המועסקים במשק, העלאת שכרם והבטחת שכר ראוי המשולם במועד. יישום התוכנית מחייב:
- הגברת התמריצים לעבודה באמצעות:
    - חלק גדול של הסיוע (למי שיכול לעבוד ואינו מוגבל פיזית) צריך להינתן כתמריץ לעבוד. לכן יש להחליף תמריצים לאי-עבודה (כגון קצבאות ילדים) בתמריצים לעבודה (כגון זיכוי מס לטיפול בנתמכים, בין אם אלה ילדים, נכים/חולים או קשישים) כולל הנהגת מס הכנסה שלילי לבעלי הכנסות נמוכות.
    - הכנסת סדר בכל הנוגע למידע על הכנסות המשפחה וכן לגבי היקף הסיוע מהמדינה. למדינה אין מושג על היקף ההכנסות האמיתיות של רבים מתושביה. כדי לדעת מי באמת זקוק לסיוע מהמדינה ומה היקף הסיוע הניתן בפועל על ידי כל הרשויות הציבוריות, הגיעה העת לעשות סדר בשני התחומים הבאים:
      - יש לאחד את כל הכנסות המשפחה מכל המקורות, לפשט באופן משמעותי את מערכת המיסוי ולהנהיג חובת דיווח על ההכנסות השנתיות של כל משק בית. כך ניתן יהיה לאתר מי באמת נזקק לסיוע כספי וכך גם תוגבר השותפות בנשיאת נטל המסים, מה שיאפשר את הקטנת הנטל למי שנושא בו היום.
      - יש לאחד את כל מקורות הסיוע והסבסוד – כגון ביטוח לאומי, משרד השיכון, משרד הפנים, משרד הדתות, וכו' – למשפחות, לעסקים, ולכל גורם אחר. כפי שיש מקום

לאחד את כל מערכות גביית המסים לשם ייעול התהליך, כך גם יש לפעול בתחום הסיוע. הענקת הסיוע תעשה על פי אמות מידה ברורות, שקופות ואחידות לכל המגזרים והאוכלוסיות במדינה. עיקר הסיוע לפרטים ולמשקי בית צריך להינתן רק על פי מצב סוציו-אקונומי, בריאותי וכדומה. תנאי הכרחי למתן סיוע לעסקים הינו שהתשואה החברתית הנובעת מהתמיכה תהיה גדולה מהתשואה הפרטית שמקבלת הפירמה.

- הקמת רשת משולבת של השלמת השכלה למבוגרים, הכשרה מקצועית והשמה תעסוקתית המותאמות לצורכי המשק.

על המערכת החדשה לכלול מספר מעגלים, שלכל אחד מהם קהל יעד ומטרות אחרות, אך הם משלימים זה את זה. המעגל הראשון נוגע למתן אפשרות לשדרוג הידע הבסיסי. המעגל השני מתייחס לשדרוג המיומנות המקצועית, והמעגל השלישי עוסק במערכת המקשרת בין שדרוג הידע והמיומנות לבין מציאת מקום עבודה.

- תוכנית "הזדמנות שניה" להשלמת השכלה

תפקיד המערכת להשלמת השכלה הוא לספק הון אנושי כללי לאותם מבוגרים שנפלטו ממערכת החינוך כילדים, או לעולים חדשים שלא רכשו השכלה תיכונית בארץ המוצא. על ידי כך יינתנו לאותם אנשים האמצעים לשפר את כושר ההשתכרות שלהם. מכיוון שלימודים אלו הינם כלליים בעיקרם, עליהם להתבצע במסגרת ממלכתית. המטרה בלימודים אלו היא להקנות לתלמידים השכלה ברמה תיכונית ולכן אין להתנות אותם במצב התעסוקתי של התלמיד.

החשיבות של העלאת רמת הידע הבסיסי של העובד הישראלי הינה בעלת חשיבות רבה לא רק לעובד אלא לחברה כולה. אשר על כן, יש לסבסד את הלימודים – באופן ישיר וכן על ידי הלוואה ארוכת טווח בריבית מסובסדת ובתנאים נוחים – כדי לאפשר לכל מי שירצה בכך לנצל את ההזדמנות הנוספת לטפס בחזרה על סולם הלימודים.

- הכשרה מקצועית

מעורבות מעסיקים בהכשרה מקצועית תורמת לגידול בשיעורי התעסוקה ובשדרוג התעסוקה. יש לעודד את המכללות להקים מרכזי הכשרה טכנולוגיים בשיתוף המעסיקים ובעידוד הממשלה. ישנה חשיבות מיוחדת להשתתפות הסקטור העסקי ביוזמה זו. על המרכזים להציע תוכניות הכשרה מודולריות לטכנאים והנדסאים, תוכניות השתלמות, ותוכניות להסבה מקצועית. הכשרת טכנאים, הנדסאים ובעלי מקצועות אחרים צריכה לכלול התמחות בחברות עסקיות.

- מערכת ההשמה

מערכת ההשמה בישראל צריכה לעבור שינוי מהותי הכולל הפרטה. המדינה צריכה להיכנס להתקשרות חוזית עם חברות פרטיות לתקופות זמן מוגבלות – תוך פיקוח ובקרה על ביצועים ואפשרות למניעת תשלום ולהטלת קנסות במקרים של אי עמידה בתנאים – לצד מתן בונוסים לפי ביצוע. מרכזי ההשמה ייבנו כמרכזים אזוריים, כשבכל אזור יתמחו בתחומים המשקפים את המאפיינים של האוכלוסייה ושל המעסיקים המקומיים, כדי לאפשר מתן טיפול אישי ככל שאפשר.

תפקיד המרכז יהיה לאתר, להציע ולהמליץ לכל פונה על חלופות שונות: השלמת השכלה, הכשרה מקצועית ו/או חיפוש מיידית של מקום עבודה. על המרכז ללוות את הפונה במהלך כל המסלול שיבחר עד שלב מציאת מקום העבודה וכן לתקופה שתוגדר לאחר מכן. הפונה יוכל ליהנות מהידע המקצועי ומהנסיון הנצבר של המרכז בהתאמת כישורים והעדפות לאפשרויות הקיימות.

מרכזי ההשמה יתוגמלו בהתאם לשיעורי ההצלחה בהשמה ולמשך הזמן שבו יועסק העובד. בניגוד לגירסה הישראלית של "תוכנית וויסקונסין", אם יבחר מסלול של השלמת השכלה או הכשרה מקצועית, התגמול למרכז יהיה בהתאם למידת ההצלחה של התלמיד בסיום כל קטע מובנה של התכנית שעוצבה עבורו. תגמול למרכז ייקבע על פי מפתח שייבנה על-ידי ועדת מומחים ברמה ארצית. המפתח, שיתבסס על הצלחת הפונה, מבטיח שהמרכז יעשה מאמץ רציני כדי שהפונה יפנה לכיוון המתאים ביותר ולאן דווקא ישירות למסלול ההשמה.

- צמצום משמעותי בהליכים ביורוקרטיים מגושמים ומסורבלים הגורמים לסחבת ולעלויות מיותרות לכל אורך התפר בין הסקטור העסקי והאישי לבין הסקטור הציבורי. ככל שיהיה קל יותר להקים ולהפעיל עסק בישראל, יגדל שיעור המועסקים ויגדלו הכנסותיהם.

- יום לימודים ארוך ותוכניות העשרה לילדים ונוער אחר-הצהריים, שיאפשרו למספר רב יותר של הורים לצאת לעבודה (עוד בתוכנית העבודה בתחום החינוך).

- שוויון זכויות בהכשרה, בעבודה, בקידום ובשכר לנשים ולמיעוטים (פירוט בסעיפים המתאים).
- צמצום משמעותי במספר העובדים הלא-ישראלים.
- שדרוג תשתיות התחבורה כדי:
  - להגביר את הנגישות של אוכלוסייה בפריפריה למקומות עבודה בערים הגדולות.
  - להקטין עלויות ייצור, מה שיגביר את התחרותיות של עסקים ישראלים ויגדיל את היקף התעסוקה בהם.
  - לצמצם פערים פיזיים וחברתיים בין אזורי הארץ השונים.
- קביעה, באמצעות חקיקה, כי על מקבל שירות מוטלת האחריות לוודא שעובד הנותן שירות – המועסק באופן ישיר או על ידי חברת כוח אדם – יקבל את השכר ואת התנאים המגיעים לו על פי חוק.
- תיקון חוק פיצויי פיטורים כדי ליצור סימטריה בין מתן גמישות למעסיקים ומתן ניידות לעובדים.
- מיצוב מדינת ישראל כמדינה טכנולוגית מובילה בעולם ויצירת כוח משיכה להשקעות של גורמי חוץ.

3. מדיניות רווחה

- מדינת ישראל אחראית לא רק למתן כלים ותנאים המאפשרים שוויון הזדמנויות בתעסוקה, אלא גם לאספקת רשת ביטחון חברתית בסיסית למי שאינו מסוגל להתמודד באופן עצמאי. חובת המדינה:
- להבטיח אספקה סדירה של שירותים רפואיים לכל תושביה, הכוללים – בין היתר – שירותי סיעוד, סל תרופות הולם ומיטות אשפוז בהיקף המקובל במערב.
  - להבטיח תשלומי ביטוח לאומי שיאפשרו תנאי קיום ומחיה נאותים לגיל הזהב, לנכים ולאחרים שאינם מסוגלים לעבוד. כדי למזער את שכיחות בעיות אלה בעתיד, יש לחייב בחקיקה כל מי שהכנסתו מעל לסף מינימאלי לחסוך לפנסיה ולקנות ביטוח נגד נכות עקב פציעה או מחלה.
  - לאפשר שוויון אמיתי של הזדמנויות לחינוך – בעזרת תגבור תקציבי במידת הצורך – לכל תלמיד כדי שיוכל למצות את הפוטנציאל הטמון בו. מה שלא נוציא היום על חינוך נוציא בעתיד, עם ריבית דה-ריבית, על רווחה.
- לארגונים התנדבותיים מקום חשוב במתן סיוע. אך גם אם סיוע זה ניתן ברוחב לב ובנדיבות רבה, אין זה מפחית מהצורך בראייה ממלכתית שתוביל לתכנון, לתקצוב ולבקרה מערכתיים. ראייה זו היא באחריותה ומתפקידה של המדינה.

4. שוויון הזדמנויות בין המינים

- נשים בישראל אינן משולבות בשוק העבודה או בהנהגה הפוליטית והכלכלית של ישראל בהתאם לכישוריהן ולמספרן היחסי באוכלוסייה. חסימת נשים מהשתלבות ומהשפעה באופן שוויוני נובעת מאפליה ומחסמים חברתיים ודתיים, המונעים מהאישה לנצל את הפוטנציאל הגלום בה. כדי לשפר את המצב, על מדינת ישראל לנקוט מדיניות משולבת בתחומים הבאים:
- חתירה מתמדת לייצוג הולם של נשים בכל מוקדי קבלת ההחלטות – בתחום הפוליטי, בתחום הכלכלי ובתחום הניהולי – על פי כישוריהן ושיעורן היחסי באוכלוסייה.
  - אכיפה יעילה יותר של החקיקה האוסרת אפליה.
  - פעולות יזומות במערכת החינוך:
    - חינוך לשוויוניות – בכל הקשור לטיפול בילדים ובבית מחד, ובכל הקשור לשאיפות מקצועיות והגשמתן מאידך.
    - עידוד בנות ללימוד מקצועות טכנולוגיים.
    - הכשרת מנהיגות צעירה.
  - הקמת מרכזי סיוע לנשים לצורך הקמה וקיום של עסקים עצמאיים.
- נשים ערביות במדינת ישראל נחשפות לאפליה כפולה – הן בשל היותן נשים והן בשל היותן ערביות. שיעור השתתפותן בשוק העבודה נמוך ביותר, ונובע לא רק מרמת השכלה נמוכה ומהעדר מקומות עבודה, אלא גם מנורמות מסורתיות המגבילות את המוביליות של נשים, את יכולתן לבחור מקום עבודה הנראה להן או בכלל לצאת לעבודה. עידוד עבודה בקרב נשים ערביות חשוב הן לשיפור מעמדן כקבוצה, והן לשיפור רמת החיים בקרב הערבים ולצמצום ממדי העוני, הגבוהים במיוחד במגזר הערבי. עבודת נשים במגזר זה קשורה קשר הדוק לרמת השכלה.

5. ישראל וקהילתה

א. דת ומדינה

באמנת כנרת, המגדירה ליבת הסכמה רחבה לדמותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית-דמוקרטית, נאמר:

"בישראל יהודים חילוניים, מסורתיים ודתיים. תהליך ההתרחקות והניכור בין קבוצות אלה מסוכן והרסני. אנו, חילוניים, מסורתיים ודתיים, מכירים אלה בתרומתם של אלה לקיומו הפיזי והרוחני של העם היהודי. אנו מאמינים שלמסורת היהודית יש מקום חשוב בפרהסיה ובהיבטים הציבוריים של חי המדינה, אולם אל למדינה לכפות נורמות דתיות בחיי הפרט. את הוויכוח בענייני דת ומדינה יש לנהל בדרך של הידברות, ללא הכפשה והסתה, בכלים חוקיים ודמוקרטיים ותוך הוקרת הזולת."

"בני עם אחד אנחנו. עברנו וגורלנו משותפים. למרות חילוקי הדעות והבדלי ההשקפות בינינו, כולנו מחויבים להמשך החיים היהודיים, להמשך קיומו של העם היהודי ולהבטחת עתידה של מדינת ישראל."

- יהדותה של המדינה אינה נמדדת רק על פי גודל האוכלוסייה היהודית, אלא גם דרך זיקתה לתרבות ולמוסר היהודיים. בתקופה זו קיים איום להאצתו של נתק ודה-לגיטימציה בין הציבור היהודי-חרדי לשאר הציבור היהודי, וקיימת תחושת איום קשה, הסתגרות והקצנה בקרב הציבור החרדי. זהו תהליך מסוכן ביותר שיש לגדוע אותו בעודו באיבו. אין מקום בציבוריות הישראלית לקולות צורמים של פסילה מוחלטת של ציבור שלם והוקעתו אל "מחוץ לגדר" על-ידי שאר חלקי החברה הישראלית.

- המפתח טמון בכלל "איש באמונתו יחיה". לכל איש ואישה חייבת להינתן הזכות לחופש הפולחן והזכות לשילוב הדת בחיי היום-יום לפי ראות עיניהם והשקפת עולמם. על כל אחד ואחת במדינה דמוקרטית לכבד את החלטת הזולת, בתנאי שזו אינה פוגעת בזכויות האדם ובזכויות האזרח הבסיסיות.

- כפי שהמדינה מכירה בנישואים אזרחיים המתקיימים מחוץ לגבולותיה, עליה לאפשר נישואים אזרחיים לכל החפץ בכך בתוך גבולותיה. יש להבטיח, גם באמצעות שינויים בחקיקה, את זכותם של כל האזרחים להינשא כדין במדינה.
- על הרבנות הראשית להקל ככל הניתן על הליכי הגיור של המעוניינים בגיור.
- יש לממש בפועל את החוק המאפשר קבורה אזרחית בכל אזורי הארץ.

- כל עוד מדינת ישראל נמצאת בסכנה, על כל האזרחים, בין אם הם חילוניים, דתיים או חרדים, לשרת את מדינתם, בשירות צבאי (בעדיפות ראשונה) או בשירות אזרחי למען הקהילה והמדינה.

ב. עולים

בשני העשורים האחרונים התברכה מדינת ישראל בלמעלה ממיליון עולים חדשים – בעיקר מחבר העמים ומאיתופיה – אשר החליטו לקשור את גורלם בגורלנו. ילדי העולים משרתים בצה"ל עם ילדי הוותיקים וחולקים איתם את ספסל הלימודים. כולם נושאים יחדיו בנטל המסים – ומוכן שהטרור אינו מבחין בארץ הלידה של קורבנותיו.

הגיעה העת שהשותפות לדרך תבוא לידי ביטוי באופן מלא יותר בציבוריות הישראלית. קיימים מספר תחומים ייחודיים לעולים לשעבר, הדורשים התייחסות מיוחדת של המדינה. אלה כוללים:

- שיפור מצבן של הקבוצות החלשות בקרב העולים, בראש ובראשונה הגמלאים והזקוקים לסיוע ציבורי בדיוור.
- מאמץ מיוחד כדי שהסטאטוס-קוו בענייני דת לא יפגע בזכויות העולים (כפי שפורט בסעיף "דת ומדינה").

ג. דרוזים

הדרוזים כרתו ברית דמים וגורל עם העם היהודי עוד טרם הקמתה של מדינת ישראל. הם לקחו על עצמם את מלוא החובות הלאומיות, ובפרט את השירות בצבא, ומגיעות להם כל הזכויות, הן מההיבט הרעיוני – מימוש היותם של הדרוזים חלק בלתי-נפרד מהמדינה – והן בהיבט המעשי שבו יש להקצות באופן שווה של משאבים לחינוך, לתמיכה ציבורית ביישובים הדרוזיים, לשוויון הזדמנויות בחינוך, ברווחה ובשוק העבודה.

ד. ערבים

האוכלוסייה הערבית בישראל נתונה זה שנים רבות להזנחה ולאפליה מכוונת מצד מוסדות המדינה בהפניית משאבים, השקעה בתשתיות, עידוד יזמות ושילוב עובדים ערבים במקומות העבודה. כשלים

מוסדיים אלה אינם זוכים לתהודה רבה בציבור היהודי, שחלקים מתוכם מקבלים את האפליה התעסוקתית של עובדים ערבים כלגיטימית.

מאפייני התעסוקה של האוכלוסייה הערבית מצביעים בבירור על קשיים מתמשכים והולכים ועל פערים חברתיים-כלכליים בין יהודים וערבים שאינם נסגרים. בהשוואה ליהודים, רמת ההשכלה של הערבים נמוכה יותר, שיעור השתתפותם בכוח העבודה קטן יותר, רמת האבטלה גבוהה יותר, ורבים מהעובדים הערבים מועסקים ו/או עוסקים במקצועות שדורשים מיומנות מועטה. הכנסתם נמוכה יותר ואי-הוודאות התעסוקתית שלהם גבוהה יותר.

נקודת המוצא לפעולות לשיפור המצב חייבת לצאת ממחויבות של החברה הישראלית (ומוסדות השלטון שלה) לעקרונות של צדק ושוויון לכלל אזרחיה. כמו כן, יש לנקוט מדיניות שבמרכזה יעמדו:

- השוואת רמת ההשכלה של האוכלוסייה הערבית לזו של האוכלוסייה היהודית – דרך חיונית ליצירת תנאי התחלה שווים בשוק העבודה. בהקשר זה יש להתמקד במספר נקודות מפתח:
  - תמיכה באמצעות תכניות עזר (כגון יום לימודים ארוך, עזרה בהכנת שיעורי בית בקבוצות קטנות, חשיפה לטכנולוגיות מחשב, מאגרי מידע במסגרת בית הספר, מרכזים קהילתיים וכולי) כדי לפצות על החסכים ולהבטיח סיכוי לתלמידים להגיע להישגים השכלתיים הנחוצים לצורך השתלבות בשוק העבודה המשתנה.
  - יש להרחיב את ההזדמנויות התעסוקתיות למשכילים ערבים.
- נקיטת מדיניות לפיתוח מואץ במגזר הערבי, תוך שימת דגש על תיעוש ויזמות. זה כולל הקמת אזורי תעשייה אזוריים משותפים (מנהלת משותפת) של יהודים וערבים.
- בעידן של תקשורת מהירה, קיימת אפשרות להעסיק כוח עבודה ברמת מיומנות נמוכה – כגון קלדנים, מרכזנים וכולי – בתוך היישובים הערביים, מבלי שיהיה עליהם להיות נוכחים פיזית במפעלים או במשרדים הראשיים של החברות המעסיקות. עם זאת, יש לשדרג את רמת ההשכלה והמיומנות המקומית כדי לאפשר מיצוי רב יותר של פוטנציאל העובדים.
- קידום ופיתוח התיירות ביישובים ערביים בעלי פוטנציאל תיירותי בתחום ההיסטוריה, התרבות והנוף.
- הפחתת חסמים להשתלבות ערבים בשוק העבודה באמצעות:
  - פיתוח עיסוקים הדורשים מיומנות גבוהה ביישובים הערביים.
  - מדיניות שיטתית להסרת חסמים המגבילים השתלבות תעסוקתית מחוץ ליישובים הערביים.
- שוויון זכויות ושוויון שאר התנאים האזרחיים מחייבים גם שוויון חובות, כולל חובת שירות – באופן זהה לאוכלוסייה היהודית – במסגרת שירות צבאי או שירות לאומי.

6. רפורמה במערכת הבריאות

ישראל היא מדינה עם רופאים של העולם הראשון ותרבות ניהולית של העולם השלישי. היא דוחקת את חוליה, כעניינים בפתח, למסדרונות בשעותיהם הקשות ביותר. היא פוגעת בהם בתקצוב הדוחק כלפי מטה בסדר העדיפויות את הטיפול הנמרץ ואת סל הבריאות ומייצרת פערים גדולים מאוד באיכות הציוד הרפואי ברחבי הארץ. בהינתן סכומי הכסף שמוציאים בישראל על בריאות, היה המצב אמור להיות שונה לגמרי. נדרשת רפורמה כללית במערכת הבריאות, שתתמקד בהשגת המטרות הבאות:

- ניצול טוב יותר של תקציבי הבריאות.
- שימוש יעיל יותר בכוח האדם העוסק במתן שירותי בריאות.
- הרחבת סל התרופות.
- גידול במספר מיטות האשפוז בכלל, ובמספר המיטות ביחידות לטיפול נמרץ בפרט.
- שדרוג הציוד הרפואי בפריפריה.

7. שמירה על איכות הסביבה ועל איכות החיים

גידול אוכלוסייה מהיר על שטח דל משאבים טבעיים, בארץ ארוכה וצרה שבה 60% מהשטח הוא מדבר ו-40% ממנה תפוסים על ידי צרכי ביטחון (החופפים במידה רבה לאזורי המדבר), ישנו צורך דחוף בתכנון מערכת של תשתיות לאומיות בתחומים כגון: אספקת מים ושמירת איכותם, מערכות ניקוז וביוב, מערכות תחבורה לאומיות ועירוניות, פתרון בעיות איסוף אשפה והטיפול בה, וכן שורה ארוכה של תחומים שעוסקים בתשתיות והם נוגעים לאיכות הסביבה.

בתחום משק המים, מימדי הנזק עצומים ובאים לידי ביטוי בהמלחת וזיהום מי התהום, זיהום הנהרות, האגמים ומי הים. ההשלכות לכך הן החל ממפגעים בריאותיים הפוגעים באופן מובהק באיכות החיים של תושבי המדינה – עם המחשות תקופתיות חריפות למדי כמו צוללני שייטת 13 בנחל הקישון, משתתפי המכביה שנפלו למימי נחל הירקון, רעלים מסרטנים ממפעלי תעש ישנים שגרמו לסגירת בארות מים וחניונים באזור שכונת נחלת יצחק בתל-אביב, הזרמת ביוב גולמי של אזור המרכז לים התיכון תוך פגיעה בחופי רחצה, דגים מזוהמים, ודוגמאות רבות נוספות – ועד למפגעים כלכליים עצומים.

במדינה בה חלק לא מבוטל של התוצר הגולמי מתבסס על תעשיית התיירות, לא ניתן ליישב את הסתירה בין רמה אקולוגית של עולם שלישי לבין הרצון למשוך תיירות עתירת ממון מהעולם הראשון. לזיהום המים והאוויר ישנה עלות כלכלית ממשית וכבדה ולא יתכן שעלות זו תוטל על כתפיו של הציבור במקום על אותם מפעלים ועסקים שגורמים לזיהום. את עלות "ההשפעה החיצונית" – כפי שהתופעה נקראת בשפה הכלכלית – ניתן לגלם ולהעביר אל מייצרי הזיהום. מי שרוצה לקיים פעילות עסקית במדינת ישראל חייב לכלול בעלויות היצור את מחיר ההימנעות מזיהום סביבתי. אכיפה והרתעה אמיתיים הם אמצעים הכרחיים במלחמה נגד נגע הזיהום, אך חינוך מתמשך מן הגיל הרך הינו הבטחון החברתי העיקרי שיש לחברה הישראלית שנגע הזיהום יושרש לצמיתות בתודעה החברתית.

הדגש בשמירה על איכות הסביבה צריך להיות על פיתוח בר קיימא ושמירה על הסביבה – ובכלל זה שמירה על ערכי טבע, נוף ומורשת, מתוך דאגה לאינטרסים של הדורות הבאים.

לשם כך נדרשת מדינת ישראל:

- לשמור על עצמאותה, מקצועיותה ומעמדה של מערכת התכנון במדינה.
- להגביר את מימדי ההתפלה, כך שישראל תהיה עצמאית לחלוטין מתלות באספקת המים מן המדינות השכנות. גודלה של האוכלוסייה וקצב הגידול שלה ידועים – כלומר, ידוע היקף הצרכים הנוכחיים וקצב הגידול של הצרכים העתידיים. כמו כן, ידועה כמות המים במאגרים התת-קרקעיים, באגמים ובהנהרות, וידועות כמויות הגשמים שניתן לצפות על פני תקופה הכוללת שנים שחונות ושנים גשומות. לכן, ניתן לחשב בוודאות לא-מבוטלת את עתידו של משק המים.
- אשר על כן, אין כל הגיון בהחלפת אפיקי התפלה באפיק יבוא מים מטורקיה, יבוא שהוא גם יקר יותר וגם אינו תואם את היעד של השגת עצמאות באספקת המים.
- יש להבטיח שכמות גדולה של מים תיועד להחייאת נחלי ישראל ולהחזרת הנביעות שם.
- לזיום השקעות משמעותיות בתחבורה הציבורית, בעיקר בתחבורה מסילתית ידידותית לסביבה, לצורך שיפור הניידות והנגישות בין הפריפריה למרכז הארץ, אל הערים ובתוכן.
- הרוב המכריע של אוכלוסיית המדינה מתגורר בערים. למען איכות חיים בערים וכדי לשמור על השטחים הפתוחים החיוניים לאוכלוסייה, יש לקדם את פיתוחם וחזוקתם של הערים והיישובים העירוניים הקיימים.
- לשמור על החקלאות ועל השטחים החקלאיים, הממלאים תפקיד חשוב בשמירה על איכות הסביבה ומהווים "ריאות ירוקות".
- אזורי תעשייה ותעסוקה הינם מקור הכנסה חשוב לרשויות המקומיות. יש לאמץ גישת תכנון הדוגלת בריכוז אזורי תעסוקה רב-רשוטיים בקרבת הערים שבהן מרוכז כוח העבודה ולגבש חקיקה שתוביל לחלוקת התקבולים מאזורים אלה, בדרך שתעודד מגמה זו על בסיס שוויוני.
- להשקיע בחינוך למודעות ולמנהיגות סביבתית בקרב הציבור בכלל ובקרב בני הנוער בפרט.
- לעצב וליישם תכנית כוללת למשק האנרגיה בארץ המשלבת בין יעילות וחסכון לבין שימוש במקורות אנרגיה ידידותיים לסביבה.
- לנקוט מדיניות סביבתית ברורה ונחושה. לאמץ תקינה מתקדמת בנושאים שונים של איכות הסביבה ולהקצות משאבים מתאימים להסברה, לחינוך, לניטור ולאכיפה של חוקי סביבה ותכנון.
- ליטול חלק פעיל במניעה ובצמצום של מפגעים סביבתיים מרחביים וגלובליים. כמו כן, לאמץ ולממש את האמנות הבינלאומיות להגנת הסביבה.
- בעיות ניקיון הארץ, הלכלוך והפסולת ברשות הרבים הפכו, למרבה הבושה, למכת מדינה. ארגוני המתנדבים, הממשלה ושאר רשויות השלטון הארצי והמקומי, מערכות החינוך, המשפט והאכיפה – כל אלה חייבים להתגייס כדי לעקור נוהג מכוער ופסול זה מן השורש.
- השמירה על ארץ ישראל נקיה ויפה חייבת להפוך לסיסמה הלאומית. יש להפנים בתוך האתוס הישראלי שלא מדובר רק בעניין של אסתטיקה אלא בבריאות העם – תרתי משמע.

8. מלחמה בתאונות הדרכים

מאז 1990, נהרגו כ-500 איש מדי שנה על כבישי הארץ. במדינה בה חיים פחות מ-7 מליון תושבים, מדובר ביותר מ-7,000 הרוגים בשנים 1990-2003, עם עוד למעלה מ-542,000 פצועים – מהם כ-48,000 פצועים קשה – במהלך אותה תקופה.

הגיעה העת לשינוי מהותי בתפיסה הציבורית בכל הקשור למניעת תאונות הדרכים. על הממשלה והעומד בראשה מוטלת האחריות למאבק בתאונות הדרכים. אחריות זו תתבטא ב:

- פרסום יעדים ברי-מדידה רב-שנתיים והכרזה כי ראש הממשלה מתחייב בפני הציבור להשיג יעדים אלה ולדווח על הפעילות באופן שוטף ומתוך שקיפות ציבורית.
- הקמת גוף מרכזי בעל סמכויות, שירכז את הפעילות הבין-משרדית, יאשר שימוש בתקציבים, יהיה אחראי על התקינה ויהווה סמכות מקצועית עליונה ובלתי תלויה.
- אימוץ תוכנית לאומית רב-שנתית ועיגונה בחוק. בין שאר המרכיבים יש לכלול בתוכנית:
  - בנייה של תשתית כבישים בטוחה הרבה יותר, הכוללת שיקולי הנדסת אנוש ופסיכולוגיה תחבורתית שיבואו לידי ביטוי בתמרורים וסימונים ברורים, בעיקולים בטיחותיים בכבישים מהירים, בטווחי ראייה מספיקים בצמתים, בשוליים רחבים לרכבים נתקעים, בגדרות הפרדה ובתאורת לילה באזורים מועדים.
  - קיום קורסים לנהיגה מונעת שיהיו חלק מלימודי הליבה בכל בתי-הספר התיכוניים. קורסים אלה חייבים לשקף את מעטפת הידע בכל הקשור לחומר הנלמד ולאופן העברתו היעילה ביותר. הקורסים יהיו חובה גם לכל מבוגר שרוצה להוציא רשיון נהיגה וכן לעברייני תנועה מועדים.
  - פיקוח משטרתי ואכיפה מוגברת בכל הנוגע לדפוס נהיגה עיקריים הגורמים לתאונות קשות – לעומת דגש על עבירות שהן קלות לאכיפה, אך תרומתן הכוללת לתאונות מזערית.
  - שימוש באמצעי האכיפה וההרתעה המתקדמים ביותר.
  - הגדרת תקנים מחייבים לשימוש במערכות טכנולוגיות להגברת הבטיחות בציי רכב מסחרי וברכב ציבורי.
  - הגדרת מדיניות שיפוט אחידה בבתי המשפט לתעבורה, להקטנת השונות הרבה בין פסקי דין על עבירות זהות.

תוכנית עבודה בתחום החינוך

כפי שיסודות חברתיים-כלכליים חזקים הם תנאי הכרחי לביטחון לאומי, כך החינוך מהווה גורם מרכזי המספק ליסודות את עצמתם. ליתר דיוק, החינוך הוא התשתית הלאומית הבסיסית. הוא גורם מרכזי בהענקת שוויון הזדמנויות למיצוי מירבי של יכולות אישיות. ככל שרמת החינוך טובה יותר ופערי החינוך קטנים יותר, כך גדלה התרומה לחברה כולה.

כפי שקשה מאוד להמעיט בחשיבותה של מערכת חינוך טובה למדינה, קשה להפריז במידת ההתדרדות של מערכת החינוך הישראלית, במיוחד בתחומי למידה בסיסיים וחיוניים:

- רמת ההישגים של ילדי ישראל היא הנמוכה בעולם המתועש.
- פערי החינוך אצלנו הם הגבוהים ביותר במערב.
- הישגי התלמידים המצטיינים – שמשורתיים יצא חלק חשוב מהדור שיוביל את המדינה בעתיד – נמוכים מאוד ביחס לכל המדינות המתועשות וכן ביחס למספר מדינות נוספות שרמת החיים בהן, כיום, נמוכה מזו שבישראל.

בעיית מערכת החינוך אינה נובעת רק מטיבם של המורים, אינה נובעת רק מתוכניות הלימוד הלוקות בחסר ואינה נובעת רק מניהול כושל ובזבזני. היעדר גמישות בכל חלקי מערכת החינוך הגביר והאיץ את ההתדרדות. הכשל הינו מערכתי. כך לא ניתן להמשיך.

היות והבעיות הן חמורות ביותר והשלכותיהן על החברה ועל המשק חריפות ביותר, לא ניתן עוד לעסוק בטיפול בתסמינים בלבד, ויש לשים את הדגש על שינוי מבני ומערכתי.

ללא שיפור ניכר ברמת החינוך הבסיסית וברמת השוויוניות בהישגים של התלמידים בתחומי הלימוד הבסיסיים, תתקשה ישראל להתחרות בהצלחה במשק העולמי המתקדם והפתוח. ללא מתן דגש אמיתי ומעשי לחינוך לערכים, לא ניתן יהיה לצפות לשינויים מהותיים בנורמות ההתנהגות המכרסמות באושיות החברה והשלטון בישראל. שינויים מסוג זה ב"ארגז הכלים" של התלמיד הישראלי יכולים להתרחש רק כפועל יוצא משינוי מהותי בהדגשים של מערכת החינוך, מהנחלת ליבת חינוך איכותית ומחייבת, מהגברה ניכרת בשקיפות הציבורית בכל הקשור להוצאות ולהישגים, מתקצוב דיפרנציאלי המופנה לחינוך של בני השכבות החלשות, וכן מהתייעלותה של מערכת החינוך.

היעדים

- * ליבת חינוך מחייבת וזהה בכל מערכות החינוך.
- * חינוך חובה חינוך, אמיתי ומלא.
- * שיפור משמעותי בהישגים ובחינוך לערכים.
- * סגירת פערים ומתן הזדמנות שווה לכל תלמיד.
- * העצמת מעמדו, סמכותו ומקצועיותו של המורה.

שינויים בהיקפים כאלה יכולים להתבצע רק ברמה הממלכתית. האחריות הכוללת להשגת מטרות אלה היא של ממשלת ישראל.

המדיניות הדרושה להשגת היעדים

1. קביעת אמות מידה אחידות לכלל התלמידים

- הנחלת ליבת לימודים ברמה גבוהה שהיא זהה ומחייבת בכל מערכות החינוך. ידע דל ויכולת דלה לרכישת ידע משפיעים לרעה על גורלו האישי של התלמיד ועל גורלה הכולל של החברה. הפרט נהנה פחות ממשאבי תרבות המספקים משמעות עשירה לחיים והמאפשרים לו מעורבות בתהליכים חברתיים ופוליטיים הקובעים את גורלו. המשמעות הכלכלית מדידה יותר: חשיבות ההשכלה בהכנסה של הפרט ושל החברה הולכת וגדלה עם הזמן. העובד הממוצע מחליף מקומות עבודה מספר פעמים בכל עשור. זה מחייב שהוא יצויד ב"ארגז כלים" המקנה לו ידע בסיסי טוב ככל שאפשר בתחומי לימוד יסודיים:
- דרוש שיפור ניכר ב"ארגז הכלים" הכולל שדרוג משמעותי ברמת החינוך בתחומים הבסיסיים כגון אזרחות, היסטוריה, עברית, אנגלית, מתמטיקה, מדע, גיאוגרפיה וספרות.

- תוכנית הלימודים חייבת להיות זהה בתחומים הבסיסיים. אמנם יש מספר אורחות חיים בישראל הדורשים חינוך שישקף את השקפות עולמם, אך החיים המשותפים בארץ מחייבים שכל אזרח ידע ויפנים את כללי המוסר והדמוקרטיה הבסיסיים של החברה הישראלית. כמו כן, ישנו רק שוק כלכלי אחד שבו כל אזרחי המדינה צריכים להתמודד ולהתקיים בהצלחה מבלי להוות נטל על זה. לכן, במדינה הרוצה חברה שוויונית, ולא רק מצליחנית, חשוב ש"ארגז הכלים" המשופר יהיה זהה וחובה בכל מערכות החינוך, בכל הישובים, ובכל השכונות בארץ.
- כדי לקבל רשיון, כל בית ספר בישראל חייב לאמץ וליישם את תוכנית הליבה. קבלת תקציב מהמדינה מותנית ביישום מלא של ליבת הלימודים.
- חינוך חינוך בפועל לכל ילד, ללא קשר לצרכיו או ליכולתו, הוא אינטרס לאומי ממדרגה ראשונה. זוהי גם זכות יסוד של כל ילד. רק ברמה הלאומית ניתן לתת מענה כולל לצרכים החינוכיים של אוכלוסיית המדינה. רק מנגנון לאומי יכול להקטין פערים אזוריים, עדתיים ודתיים בראיה המערכתית הנדרשת. זהו תפקידה של המדינה – ולא של הרשות המקומית או של ארגונים פילנתרופיים ו/או וולונטריים.
- לכן, תקציב החינוך המוקצה על-ידי ממשלת ישראל חייב להיות בהיקף המאפשר מתן חינוך חובה – טוב בהרבה מהקיים היום – שהינו חינוך בפועל לכל תלמיד מגיל 3 עד סוף כיתה י"ב.
- יינתנו תקציבים מיוחדים לתגבור על-פי מפתח סוציו-אקונומי וכן כתגמול על הצלחות ביצועיות של בית-הספר.
- הצלחה רבה יותר בלימודים מחייבת יצירת אקלים מתאים בכיתה. בין השאר, זה מחייב מיזוג של כל כיתות הלימוד וקביעה שממוצע התלמידים לכיתה יהיה דומה בכל מערכות החינוך – עם תקרה של 25 תלמידים בכיתה.
- יום לימודים ארוך אמיתי – עם מורים מוסמכים בלבד – וארוחת צהריים חמה לכל ילד בחדר אוכל מוסדר.
- כאשר צוות ההוראה יימצא בבית הספר כל יום וכל היום, ניתן יהיה להוסיף שעות הוראה לתלמידים ולעבור ליום לימודים ארוך ולשנת לימודים ארוכה יותר בכל רחבי הארץ. מהלך זה יניב יותר הישגים לימודיים, יותר חינוך לערכים ויותר אפשרויות לטפל בכל תלמיד אם בתגבור לימודי ואם בפיתוח כישורים ייחודיים, בטיפוח מצויינות ו/או בפיתוח תחרותיות.
- מתן יותר השכלה לתלמידים יהווה צעד ראשון בהעלאת רמת ההישגים הכללית במדינה ובהקטנת הפערים בחינוך, כי ניתן יהיה לתת באופן ממלכתי את התגבור שהורים בעלי אמצעים מאפשרים לילדיהם באופן פרטי היום. הימצאותו של המורה בבית הספר גם לאחר שעות ההוראה תאפשר נגישות רבה יותר לתלמידים הנאלצים היום לפנות למורים פרטיים לצורך בירור שאלות.
- מה שיאפשר למערכת החינוך לעבור ליום לימודים ארוך הינו העברת המערכת כולה לשבוע לימודים של 5 ימים. יש לכך השלכות הרבה מעבר למערכת החינוך. המעבר של כל מערכת החינוך לשבוע עבודה של 5 ימים יהווה זרז שיוביל את שאר המשק, כלומר את העסקים שטרם עשו זאת, לעבור לשבוע עבודה של 5 ימים כפי שמקובל במדינות מערביות אחרות. מעבר של המשק כולו לשבוע עבודה של חמישה ימים ימנע במשפחות רבות את הבעיה של ילדים שיימצאו בבית ללא השגחה (בימי שישי) בשעה שהוריהם יאלצו לעבוד.
- מעבר של בתי הספר ליום עבודה, לשבוע עבודה ולשנת עבודה כמקובל במשק, יאפשר להורים רבים להצטרף למעגל העבודה – מה שיאפשר להעלות את רמת החיים של אותן משפחות.

2. העצמת מעמד המורה

- העלאה ניכרת בשכר המורים לצד שיפור משמעותי באיכות כוח ההוראה.
- ההכשרה המקצועית של המורים תחייב מסלול לקבלת תואר ראשון ומעלה, וכן תעודת הוראה.
- היקפה של משרת הוראה מלאה תהיה כמקובל במגזרים אחרים במשק מבחינת שעות וימי עבודה.
- יש לחתור לשיתוף פעולה עם ארגוני המורים כדי לאפשר גמישות רבה יותר בהעסקת מורים ובקביעת שכרם.
- לכל מורה תהיה בבית הספר פינת עבודה אישית.

3. שינויים מבניים במערכת החינוך

א. ברמה הלאומית

- בהמשך להמלצות וועדת א.ל.ה. שקדמה לוועדת דברת, תוקם רשות לאומית לחינוך שתהיה מקצועית, ממלכתית וא-פוליטית, ותוענק לה הסמכות העליונה לקביעת הקַדו (credo), ה"אני

- מאמין" של מערכת החינוך, ותוכנית הליבה. מדובר ברשות שתמנה 20-25 בעלי תפקידים ומספר מצומצם של עובדי מינהל.
- משרד החינוך יהיה אחראי לקביעת המדיניות של מערכת החינוך בהתאם לקרדו ולתוכנית הליבה שתקבע הרשות הלאומית.
- יבוטלו המחוזות.
- מערך הפיקוח יצומצם במידה ניכרת ובמקומו תוקם רשות ארצית עצמאית למדידה ולהערכה כיחידה ממונה למשרד החינוך. רק משרד החינוך (ולא משרד העבודה או כל משרד אחר) יפקח – בעזרת ממצאי הרשות למדידה והערכה – על כל בתי הספר בכל מערכות החינוך במדינת ישראל.

ב. ברמה הבית ספרית

- המשאבים הכלכליים יועברו לבתי הספר על-פי מפתחות תקציב שקופים, ידועים ושווים הלוקחים בחשבון את המצב הסוציו-כלכלי של אוכלוסיית התלמידים.
- תהליכי קבלת ההחלטות הקשורים בתהליכי הוראה ולמידה, אחזקה שוטפת, ניהול כוח האדם והניהול הפיננסי, יועברו לבתי הספר.
- מנהל בית-הספר יכין את תוכניות העבודה ויקצה להן משאבים. כמו כן, המנהל יהיה אחראי לביצוע תוכניות העבודה, לעמידה ביעדים ובתקציב ולגיוס מורים ופיטוריהם (בכפוף להסכמי העבודה).
- מנהל בית-הספר יהיה חייב לעבור הכשרה מקצועית בתחום הניהול ורצוי – אך לא חובה – שיהיה מורה בעל ניסיון.
- יוקם לבית ספר ועד מנהל בדומה לדירקטוריון של חברה. תפקידיו העיקריים של הוועד המנהל יהיו:
  - לפקח על עבודת המנהל,
  - לאשר תוכניות עבודה ותקציבים של בית-הספר,
  - לאשר גיוס מורים ופיטוריהם.
- הוועד המנהל יורכב מנציגים של ארבע קבוצות: משרד החינוך, רשות מקומית, הורים ומורים – כאשר לנציגי משרד החינוך והרשות המקומית יהיה רוב.

ג. ברמה המקומית

- מנהל בית הספר לא יעמוד לבדו מול המדינה בכל הנוגע לקבלת תקציבים המגיעים לו. כמו כן, הוא לא יפעל לבדו בכל הקשור להוצאת כספים. תוקם מערכת יחסים חדשה של איזונים ובלמים בין המדינה (שהיא המתקצבת העיקרית), הרשות המקומית (שהיא המייצגת הרשמית של האינטרסים החינוכיים המקומיים) ומשתמשי הקצה בבית הספר (אשר מקבלים כעת חופש פעולה נרחב בהרבה בשימוש בכסף). תפקידי הרשות המקומית יכללו:
  - הפעלת מינהל חינוך מקומי.
  - מינהל החינוך יקבע יעדים חינוכיים – מעבר לליבת החינוך הכלל-ארצית – ויבנה תוכנית לימודים מקומית.
  - נציגי מינהל החינוך ייצגו את הרשות בוועדי מנהלים של כל אחד מבתי הספר בתחום הרשות המקומית, מה שיאפשר לרשות להשפיע על בחירת המנהל, על קביעת היעדים החינוכיים, וכן על אישור תוכנית העבודה של המנהל.
  - המינהל יקבע את אזורי הרישום המקומיים ואת אופן שיבוץ התלמידים בין בתי הספר.
  - בזמן שהתקציב הבסיסי של בית הספר ימומן כולו, מהסיבות שתוארו לעיל, על ידי משרד החינוך, הרשות המקומית תוסיף לתקציבים אלה כדי לאפשר יישום עדיפויות חינוכיות מקומיות.
  - הרשות המקומית תהיה אחראית על בניית מוסדות חינוך חדשים בהתאם לצרכים שיקבעו במשותף על ידי הרשות ומשרד החינוך. המימון יבוא מתקציב המדינה לפי קריטריונים שווים לכל מערכות החינוך והאזורים בארץ.
  - הרשות המקומית תשתף את בתי הספר בחגים ובאירועים בקהילה.
  - בתי הספר שולטים על נכסים ועל אמצעי ייצור שאינם מנוצלים היטב. על הרשות המקומית לשתף פעולה עם הנהלת בתי הספר כדי למצוא דרכים לניצול המתקנים, מעבר לשעות הלימודים, כדי לייצר הכנסות נוספות לטובת תקציב בית הספר.

תוכנית עבודה בתחום המשילות

שילוב של חזון לגבי עתיד המדינה ותוכניות עבודה בתחומים המדיניים-ביטחוניים, החברתיים-אזרחיים והחינוך הוא תנאי הכרחי להחזרת ישראל לדרך המלך. אך אין בכך די. קיים ריק ענק בצמרת – מחסור רציני במנהיגים בעלי יכולת, ידע מקצועי ואיכפתיות בצירוף מערכת פוליטית ההופכת באופן מואץ את המדינה לבלתי ניתנת למשילות.

בשיטת הממשל הנהוגה בישראל, אי-היציבות הינה מבנית. כל עוד האופוזיציה רואה את תפקידה העיקרי בהפלת הממשלה, רק טבעי שזהו העיסוק המרכזי של האופוזיציה והקואליציה כאחת. בנסיבות ובתמריצים הקיימים, קשה מאוד למערכת הפוליטית להתמודד עם מכלול הבעיות הקיומיות של החברה הישראלית – בין אם הן ביטחוניות באופיין ובין אם הן נוגעות לחוט העדין הקושר את המרקם החברתי-כלכלי במדינה. עיקרי התסמינים באים לידי ביטוי בתופעות הבאות:

- חוסר אמון של הציבור במערכת הפוליטית.
- שחיתות אישית והשחתת נורמות שלטוניות.
- הפניית עורף של הממשל בישראל למחויבויותיו הבסיסיות:
  - אי אכיפת חוקים והעדר מתן דוגמה אישית מצד ראשי השלטון – מה שבא לידי ביטוי בגידול ניכר בהתנהגות עבריינית, ואף אלימה, בכל תחומי החיים.
  - הקצאת שירותים, בעיקר חברתיים, באופן לא מאוזן.
- העדר יכולת ביצועית הפוגע באושיות השלטון ונובע מהסיבות הבאות:
  - שינויי מדיניות תכופים.
  - רמה נמוכה של תכנון וקבלת החלטות לצד התמקדות בטווח הקצר והזנחת הטווח הארוך.
  - חוסר יכולת לאייש לאורך זמן תפקידי מפתח באנשים ראויים.
  - בזבוז משאבים ציבוריים.
  - העדר תרבות של שקיפות ושל דיון ציבורי מעמיק בנושאים מהותיים.

כתוצאה מכך החלו להופיע גילויים של נתק בין השלטון לבין חלקים נרחבים בציבור. תופעות אלה מסכנות את הדמוקרטיה ואת טובת הציבור. מטרת תוכנית העבודה היא להתמקד בפתרון שורשי לבעיות העיקריות של המערכת הפוליטית והממשל, במקום לעסוק בטיפול בתסמינים.

היות ואי-היציבות של המערכת הפוליטית בישראל הינה מבנית, המענה לבעיה חייב להיות מבני. לא די במנהיגים בעלי חזון וראייה ארוכת טווח. חייבים גם לספק את תנאי היסוד למשילות: יציבות מערכתית והחזרת האיזון בין הזרוע המבצעת לזרוע המחוקקת. כאשר המטרה היא להביא ליציבות המערכת, יש לעשות זאת בצורה ישירה ולא באמצעות הכנסת טלאים במערכת הקיימת. למשל, בחירת ראש המדינה וחברי בית המחוקקים חייבת להתבצע לכהונות קצרות וקבועות שלא ניתן יהיה לקצרן, אלא באמצעות הדחה במקרים מיוחדים.

היעדים

- ★ שינוי שיטת הממשל.
- ★ הנהגת מערכת איזונים ובלמים יעילה בין הזרוע המבצעת לזרוע המחוקקת.
- ★ צמצום מספר משרדי הממשלה.
- ★ הנהגת שלטון עם אמות מידה ברורות ושקופות.
- ★ מלחמת חורמה נגד אלימות, שחיתות וכל שאר סוגי העבירות על חוקי המדינה.

המדיניות הדרושה להשגת היעדים

1. בחירה ישירה של נשיא לכהונה קבועה

בין הנבחרים הלא-קיצוניים שלנו בכנסת ובממשלה, נדיר מדי השילוב בין רוחב אופקים, יכולת אישית, יושרה ציבורית, ומצפן פנימי מכויל היטב. השיטה הפוליטית הקיימת מקשה על כניסת אנשים כאלה פנימה ומצרה את מרחב התמרון הממלכתי של מי שכבר בפנים.

זו שיטה שבה ראש ממשלה חייב למנות את מתחריו הפוליטיים העיקריים (בין אם הם ממפלגתו ובין אם הם שייכים למפלגות אחרות) לתפקידי מפתח בממשלתו כדי לשרוד – עם כל ההשלכות הנובעות מכך על יכולתו למשול. זו שיטה שחוסר היציבות טבוע ביסודותיה, מה שמתמרץ סחיטות ואיומים תמידים מבחוץ ומבפנים. זו שיטה הגורמת למחויבות הנבחר למרכז המפלגה במקום אחריות לציבור בוחריו. זו שיטה המשחיתה את אושיות השלטון והמוסר בישראל. זו שיטה שחייבת להשתנות.

- יש לבטל את השיטה הקואליציונית הקיימת היום בישראל. בראש המדינה יעמוד נשיא, שייבחר ביחד עם סגן נשיא, לכהונה קבועה של ארבע שנים. לא ניתן יהיה לקצר את משך הכהונות אלא באמצעות הדחה על-ידי רוב מיוחס, ורק במצבים של התנהגות בלתי-תקינה מוגדרת.
- הנשיא ימנה את שרי ממשלתו על פי כישוריהם המקצועיים, לאחר שיעברו הליך אישור של הכנסת. השרים יהיו כפופים לנשיא, והוא יוכל לפטר אותם אם לא יעמדו בציפיותיו.

שיטה זו תאפשר לנשיא לנהל את המדינה יחד עם שריו במקום במאבק מתמיד עימם. כהונה קבועה של ארבע שנים תאפשר לנשיא פרק זמן סביר לבצע את מדיניותו בצורה יעילה ומתוך ראייה לטווח ארוך.

2. בחירה ישירה של חברי הכנסת לכהונות קבועות

יש ליצור הפרדה טבעית בין הזרוע המבצעת לבין הזרוע המחוקקת. שרים לא יהיו חברי כנסת, ואילו חברי הכנסת יתמקדו בתפקידים היחיד: פיקוח על הממשלה וחקיקת חוקים. כאשר הכהונות קבועות ולא ניתן יהיה יותר להפיל את הממשלה, יצטרפו חברי הכנסת והממשלה להגיע לעמק השווה לשם ביצוע מדיניות והעברת חוקים. כמו כן, כהונות קבועות יאפשרו מעבר למסגרת תקציב רב-שנתית.

- צריך לצמצם את מספר חברי הכנסת מ-120 ל-90, שהם קירוב למספר חברי הכנסת המכהנים היום שאינם שרים או סגני-שרים.
- במקום בחירה על-ידי חברי מרכז, חברי מפלגה או ועדה מסדרת, ייבחר כל חבר כנסת באופן ישיר על ידי מחוז מגוריו. מחויבותו של חבר הכנסת תהיה ישירה לבוחריו.
- יש להקים ועדת מומחים בעלי מוניטין בינלאומי להכנת הצעה לאופן הבחירה של חברי הכנסת. אפשרות אחת יכולה להיות לפי הקווים הבאים:
- 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של שנתיים מ-30 מחוזות. בכל מחוז כ-225,000 תושבים והם ייוצגו על ידי חבר כנסת אחד.
- 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של ארבע שנים מ-3 מחוזות-על – גליל, נגב ומרכז – על פי משקלם של מחוזות העל באוכלוסייה, תוך מתן תוספת משקל לגליל ולנגב.
- 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של שש שנים ברמה הלאומית.
- הבחירות יתקיימו כל שנתיים, כך שכל חברי הכנסת מהמחוזות, מחצית מחברי הכנסת ממחוזות-העל, ושליש מחברי הכנסת ברמה הלאומית יצטרפו לעמוד לבחירה בכל פעם – דבר שיבטיח רציפות.
- בכל שנת בחירות, הבוחר יצביע לחבר הכנסת ממחוז מגוריו, לכ-5 חברי כנסת ממחוז-העל (המספר המדויק תלוי במחוז-העל) ול-10 חברי כנסת ברמה הלאומית.

3. הנהגת מערכת איזונים ובלמים בין הזרוע המבצעת לזרוע המחוקקת

- תינתן לנשיא הזכות להטיל וטו על כל חוק שאינו מתאים למדיניותו הכוללת.
  - ניתן יהיה להטיל וטו על סעיפים מסוימים.
  - ניתן יהיה להטיל וטו על החוק כולו.
- הצבעה של 46 חברי כנסת (מתוך ה-90 שיכהנו במבנה החדש של הכנסת) תוכל לבטל את הווטו הנשיאותי, והחוק יעבור על אף התנגדותו.

4. צמצום מספר משרדי הממשלה

- כיום יש למדינת ישראל נשיא, ראש ממשלה ו-21 שרי ממשלה ל-19 משרדי ממשלה שרק 17 מהם מאוישים. כדי לבטל כפילויות, לפשט ולייעל את תהליך ביצוע המדיניות ולחסוך בהוצאות הציבוריות:
- יש לבטל את משרות ראש הממשלה ונשיא המדינה ולהמירן בתפקיד אחד של נשיא כפי שתואר לעיל.
- יש לצמצם את מספר המשרדים ל-10 בלבד:

I. משרד הכלכלה והתעסוקה

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי התעשייה, המסחר, התעסוקה, החקלאות, התיירות, והתקשורת.

II. משרד החברה

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי הבריאות והרווחה.

III. **משרד החינוך**

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי החינוך, התרבות, הספורט, המדע והטכנולוגיה.

IV. **משרד התשתיות**

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי התשתיות הלאומיות, התחבורה, הבינוי והשיכון.

V. **משרד לאיכות הסביבה**

VI. **משרד הפנים**

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי הפנים והעלייה.

VII. **משרד ההגנה**

יכלול תחומים המטופלים היום במשרדי הביטחון והביטחון פנים.

VIII. **משרד החוץ**

IX. **משרד המשפטים**

X. **משרד האוצר**

כל עשרת השרים לא יכהנו כחברי כנסת, ויהיו אנשים שייבחרו לתפקידם על-ידי הנשיא. לא יהיו סגני-שרים אלא מנכ"לי משרדים בלבד.

5. **הקפדה מוגברת על אכיפת חוקי המדינה וענישה מרתיעה**

אושיות שלטון החוק והסדר במדינת ישראל הולכים ומתפוררים. אלימות במשפחה, בבית-הספר וברחוב הופכת אותנו לחברה שלא הכרנו ואיננו רוצים להכיר. שחיתות שלטונית, ציבורית ועסקית הפכה לנורמה מקובלת. החיבור של אכיפת חוקים רופפת וענישה סלחנית מוביל למציאות המסכנת זכויות יסוד בסיסיות. מדינה המאפשרת זלזול נרחב ושיטתי בחוקיה פוגעת באושיות החברה הדמוקרטית ומסכנת את עתידה במו ידיה. כך אסור להמשיך. באותה נחישות שבה נלחמת מדינת ישראל נגד הטרור מבחוץ, יש להילחם גם בפשיעה ובשחיתות מבפנים – באותה עת ובשלושה מישורים:

א. **מלחמה נגד האלימות**

מה שהחל לפני דורות כקריצת עין על אופיו המיוחד של הצבר הישראלי – מתוק מבפנים אך מחוספס וקוצני מבחוץ – כבר מזמן יצא מכלל שליטה. "קוצניות" לא היתה אלא חוצפה ובוטות אשר התבטאה בחוסר יחס לזולת, מה שבא לידי ביטוי בכל אורחות החיים במדינה: התנהגות צעקנית, העדר תרבות של הקשבה ודיון, הטחת עלבונות, עקיפות ו"קיצור" תורים, עוינות ותוקפנות בכבישים, והרשימה עוד ארוכה.

מה שהתחיל כחוסר יחס והפך לאלימות מילולית התקדם, אצל רבים מדי, גם לאלימות פיזית. האלימות בישראל הפכה למכת מדינה. היא מתבצעת בכל מקום וחומרתה נגד החלשים ביותר גוברת. רצח ואונס של ילדים, נשים וקשישים מזעזעים אותנו מחדש מדי שבוע, ולפעמים גם מדי יום. לאן הגענו כאשר סחר בנשים – כמו בעבדים – מתנהל היום במדינת היהודים?

החינוך לערכי נימוס, כיבוד החוק, רגישות והתחשבות בזולת מתחיל כמובן בבית. אך למערכת החינוך תפקיד חשוב בהקשר זה כבר מהגיל הרך. זהו נדבך מרכזי של ליבת החינוך שתוארה בפרק החינוך. אך אין די בחינוך. החברה הישראלית חייבת להגן על עצמה בכלים נוספים:

• **משטרה**

- משטרת ישראל צריכה לעבור רפורמה מהותית. נדרש שדרוג משמעותי במצבת כח האדם, בכמותו, באיכותו, בהקצאתו ובאמצעים העומדים לרשותו.
- שיטור ברמה הנדרשת חייב להיות מקצועני ואינו יכול להתבסס על מתנדבים, מסורים ככל שיהיו. אין קיצורי דרך בהקשר זה.
- כל תחומי האכיפה והסדר צריכים להיות באחריות משטרת ישראל – משמירה על הסדר הציבורי על כל היבטיה ולחימה בפשיעה ועד לאכיפת חוקי תנועה, חוקי עבודה, וחוקים השומרים על איכות הסביבה.
- יש לבצע כל מה שנדרש כדי להגביר את נוכחות המשטרה במקומות המועדים לפורענות וכן להגדיל באופן משמעותי את ההסתברות שאם עברת על החוק, אז רבים הסיכויים שתיתפס.
- יש לשקול הקמת משטרות מקומיות/עירוניות אשר תהיינה יותר קשובות לבעיות ולמאפיינים של האוכלוסיות המקומיות.

• **בתי המשפט**

- בתי המשפט בישראל אינם עומדים בנטל. הסחבת מהווה עינוי דין ומקטינה את הסיכויים שהצדק יעשה. יש ליעל את ההליך השיפוטי כדי שיזרוזו ההליכים המשפטיים עד למתן גזרי דין.

- הגברת הסיכוי להתפס צריכה להיות מלווה בעונשים מרתיעים. במקרים של רצח או מעשים אחרים המסתיימים בגזרי דין של מאסר עולם, המשמעות חייבת להיות שמי שנמצא אשם ישב בבית הסוהר עד סוף ימיו.

• בתי הסוהר

- תנאי המאסר היום במדינת ישראל מחפירים מבחינת הצפיפות והתנאים הסניטאריים. בתי הסוהר חייבים לספק את התנאים האנושיים המינימאליים הקבועים בחוק.
- ההליך השיקומי של אסירים הינו קריטי להגברת הסיכויים של המשוחררים להשתלב בחזרה בחברה. נדרש שדרוג משמעותי במשאבים ובמאמצים לשיקום האסירים.

ב. מלחמה נגד השחיתות

השחיתות הציבורית והפרטית בישראל הגיעה לממדי מגפה ופוגעת בכל מערכות השלטון. מדובר במוסר הולך ומידרדר בקרב נבחרי ציבור הבא לידי ביטוי בניגוד עניינים אישי ומשפחתי, בדיווחי שקר ובמניפולציות מצד נבחרים, שהופכים נועזים ובוטים יותר ויותר בכל הנוגע למתן דין וחשבון לציבור ולמסירת נתונים מוטעים ואף שקריים.

העדר שקיפות תקציבית מונע מהאזרח את הידיעה לאן באמת הולך כספו, מה שמאפשר למי שמעוניין בכך להזרים בסתר סכומי עתק לכיוונים שאינם משקפים את ההצהרות הפומביות. כתוצאה מכך, נוצרים פערים גדולים בין העדיפויות הלאומיות המוצהרות לבין העדיפויות הלאומיות כפי שהן באות לידי ביטוי בחלוקת הכספים בפועל.

הפעולות העיקריות להדברת השחיתות בין נבחרי הציבור הינן:

- לכל נבחר ציבור תינתן האפשרות להעיד, אם וכאשר הוא יידרש לעשות זאת, או להתפטר אם ברצונו לשמור על זכות השתיקה. לא ניתן יהיה להמשיך בתפקיד של נבחר ציבור במקרה של בחירה בזכות השתיקה.
- הסמכות להסיר את החסינות של חברי כנסת, כאשר מתעוררים נגדם חשדות של ביצוע עבירות פליליות, תינתן רק לוועדת שופטים ותופקע מסמכותם של חברי הכנסת.
- נבחרי ציבור לא יוכלו לקחת חלק בדיונים או בהצבעות, שבהם קיימת אפשרות שהם ו/או בני משפחותיהם יוכלו ליהנות מתוצאות הדיון או ההצבעה.
- יש להגביר את השקיפות התקציבית כדי למנוע שימוש בלתי-מוצהר בכספי הציבור.

ג. מלחמה נגד עבריינות כלכלית

רמת אי-הציות לחוק וכן נורמות מושרשות של אי-אכיפה בישראל גורמות לחוסר אמון במוסדות השלטון ולעיוותים בלתי-נסבלים ביעילות המערכת הכלכלית – שלא לדבר על פגיעה בחלוקת ההכנסות ועל הנשיאה בנטל הציבורי. חשוב להדגיש כי עבירות "צווארון לבן" אינן נחלת המגזר הציבורי בלבד. אין להקל ראש בעבירות אלה, בין אם הן מבוצעות במגזר הציבורי או במגזר הפרטי. לפיכך נדרשות:

- מלחמה ב"עבודות שחורות". העדר דיווח מתבטא באי תשלום מסים, מה שמגביר את הנטל על מי שכן משלם על פי חוק. כמו כן, העדר דיווח מאפשר קבלת תשלומי רווחה – המגבירים עוד יותר את נטל המסים – ויוצר מצב של עוני מדומה.
- אכיפה משטרתית – במקום פקחים עירוניים וממשרדי ממשלה – מוגברת על תשלום שכר מינימום ומתן זכויות סוציאליות. הגיעה העת להפנמה ציבורית כוללת שלא מדובר ב"הנחיות", אלא בחוקי המדינה.
- יוטלו עונשים כספיים מרתיעים על עבירות עסקיות שאינן פליליות. כמו כן, יוחמרו העונשים על עבריינים פליליים.
- מלחמה בתרבות עסקית של אי-עמידה בהתחייבויות. תרבות זו משתרעת מפרטים ומעסקים הכותבים שיקים ללא כיסוי ועד לממשלת ישראל שאינה עומדת בהתחייבויותיה החוזיות בתשלום לספקים במועד, ולפעמים – בכלל לא.

6. מנהיגות

לשם ביצוע תוכנית העבודה, נדרשת מנהיגות אחרת: מנהיגות עם חזון ודרך, בעלת יכולת החלטה ואחריות לאומית, מנהיגות המתווה יעדים לאומיים ומובילה את המהלכים להגשמתם תוך מתן דוגמה אישית, ובניקיון כפיים. למדינת ישראל אסור להסתפק בפחות מזה.

סיכום

הרקמה האזרחית-חברתית שעליה מבוסס חוסנה הביטחוני של מדינת ישראל הולכת ומתפוררת באופן עקבי במהלך כשלושה עשורים. בשנים הראשונות של המדינה, לא היה ספק מהו האיום המיידי והמוחשי העומד מולנו. אבל בינתיים, לאט לאט, החלו להתפתח בארץ מספר מגמות אזרחיות-חברתיות המכרסמות בהדרגה ובעקביות רבת שנים ברקמות הבסיסיות ביותר של החברה, של המשק ושל הממשל.

- במדינה בה החוקים אינם נר לרגלי נבחר הציבור, אין פלא שהבריונות, השחיתות והמרמה הופכים לנורמות מקובלות ונסלחות להשגת מטרות בחברה כולה.
- במדינה שבה האלימות במשפחה, נגד נשים ועל הכבישים מזמן אינה רק מילולית אלא פיזית, מי כבר מופתע מכך שמספר הקורבנות עבר את מספר הנפגעים מפעולות איבה?
- במדינה בה הצמיחה הכלכלית איטית ומימדי העוני ואי-השוויון גדולים וגדלים, הגיעה העת להפנים שפתרון הבעיות אינו בידי שמים אלא בידינו.
- במדינה המאפשרת שחיקה חריפה ברמת הלימוד בתחומים הבסיסיים מאז שנות הששים ויצירת הפערים הגדולים במערב ברמות החינוך הבסיסי, העתיד העגום שהיא בונה לילדיה צריך להיות ברור.
- במדינה שכורעת תחת נטל המס – שמעדיפה חולים במסדרון, קשישים עניים וסל בריאות דל – יש מספיק משאבים כדי להשקיע סכומי עתק בשטחים שלעולם לא יוכלו להוות חלק ממדינה יהודית-דמוקרטית ולהעביר תקציבים גלויים ונסתרים בהיקפי ענק לקבוצות לחץ מיוחסות ומקורבות.
- במדינה כזאת אין בעיה של חוסר תקציב אלא בעיה חמורה של אובדן הדרך.

לא כך אמור היה להתגשם החלום הצינוני. ביתו של העם היהודי, שעצם קיומו מחייב שתהיה זו ארץ הבחירה של יהודים בארץ ומחוי"ל, חייב לשאוף להיות אור לגויים כחברה חזקה, תוססת ומוסרית, עם רמת החיים הגבוהה ביותר – ושיעורי העוני הנמוכים ביותר. הכל בידינו. זהו עם מיוחד במינו שעצם הגיעו עד הלום מצביע על כוחו הפנימי להתמודד ולהתחדש.

הגיעה העת להתעשת. לא פחות מעתידו של הבית השלישי עומד על כף המאזניים. והעתיד שעליו מדובר אינו נמצא באופק הרחוק אלא על מיפתנו של דור ילדינו. החשש אינו מהגברת עוצמתם של אויבינו אלא מהחלשת עוצמתם של ילדינו – על ידינו. המרקם האנושי-חברתי-אזרחי שאנו מייצרים להם היום יקבע את יכולתם העתידית להתמודד ביטחונית מול אויבים וכלכלית מול מתחרים.

הגיעה העת לעדיפויות לאומיות חדשות: יוזמה ישראלית להגנה על אזרחיה ולעיצוב גבולותיה; מדיניות מערכתית לשיפור מצב התעסוקה; חינוך כתשתית בסיסית וכיעד לאומי; טיפול מקיף בשסעים החברתיים; מלחמת חורמה, עם "אפס סובלנות" באלימות ובשחיתות; שינוי בשיטת הממשל כדי לאפשר משילות, אכיפת חוקים, ביצוע תוכניות ארוכות טווח והחזרת אמון הציבור במערכת הפוליטית.

הגיעה העת למנהיגים אמיתיים עם התמהיל הנדיר של ראייה מערכתית, מעוף, יושרה והרגשת שליחות שתאפשר לבצע את השינויים הנדרשים.

תחושות הייעוד והשותפות לדרך שומרות אותנו כאן, והן מקור הכוח שבעזרתו יכולה מנהיגות אמיתית לדלות מהעם את ההסכמות הנדרשות ואת המאמץ המשותף לצורך הבראה כללית של החברה והמשק. אחים אנו בסירה הקטנה שנקראת ישראל, אך אנו עלולים להיסחף למפל הרה-גורל, אם לא נתעשת מבעוד מועד ונתחיל לחתור יחדיו אל חוף המבטחים – שעודנו נמצא בהישג יד.

על מחבר תוכנית העבודה – לקט מהעיתונות

- " ... דני בן-דוד, מהכלכלנים המקוריים בישראל, שהמצע הכלכלי של קדימה מבוסס במידה רבה על תוכניות עבודה ומסמכים שהוא ייצר בשנים האחרונות. ... הניתוחים שלו על מגמות החינוך, התעסוקה, העוני והצמיחה במשק הישראלי הפכו בחמש השנים האחרונות לאחד הגורמים המשפיעים ביותר על הדיון הכלכלי בישראל." – "דרוש לנו דני בן-דוד" מאת גיא רולניק, העורך הכלכלי של הארץ והעורך הראשי של TheMarker
- "עבור מומחי מדיניות, משרתי ציבור ועיתונאים, דן בן-דוד הינו אחת הדמויות המרכזיות בשיח על מדיניות ציבורית בארץ." – "הכוכב העולה" מאת חביב רטיג, ג'רוסלם פוסט
- "בארבע השנים האחרונות הפך בן-דוד ליצרן סדרתי של ניירות עבודה, המלצות ומסקנות שנועדו לפתור כמה מבעיות היסוד של המשק הישראלי ולהחזירו לתוואי של צמיחה בריאה. ... במובנים רבים בן-דוד הוא אחד הקולות האקדמיים הבולטים כיום בתחום הכלכלי, אם לא הבולט שבהם." – סמי פרץ, עורך משנה, מדור הכלכלה, הארץ
- "לפני שנים אחדות פירסם בן-דוד עבודה המתעדת את התפוררות החברה והכלכלה בישראל ... מיתון שבעצם התחיל שנים רבות לפני שדיברו עליו. ... מאז היתה העבודה לתנ"ך של מבקרי המדיניות הכלכלית של האוצר. זהו גם התנ"ך של רבים מהפעילים החברתיים שמלווים עתה את עמיר פרץ." – רונית ורדי, גלובס
- "בניגוד לאנשי אקדמיה רבים, בן-דוד מעז להציע פתרונות מעשיים ... זהו טקסט [תוכנית מתאר לשיפור מצב התעסוקה בישראל] המציג השקפת עולם בהירה, שכל מי שמתיימר להגדיר את עצמו כסוציאלי-דמוקרט צריך להכירו. ... אולי בעקבות בן-דוד יתחילו לחשוב [במפלגת] העבודה, שאפשר גם לגבש מדיניות כלכלית-חברתית ... שיקראו. שתהיה להם קצת עבודה." – אבירמה גולן, הארץ
- "בן-דוד בן ישי ... נולדה לאחרונה ההתארגנות הזאת, שאף מצאה לה את נביא הזעם שלה, דני בן-דוד מבית הספר לממשל ומדיניות באוניברסיטת תל-אביב, הכותב מאמרים על אי-שוויון, על חוסר צמיחה, על התפוררות מרקמים חברתיים ועל העובדה שלשלטון הישראלי אבדה המשילות, כלומר היכולת להחליט ואף להעביר את החלטותיו." – שלומית לן, גלובס
- "היום אחר הצהריים הציג דן בן-דוד את מחקרו החדש. ... זו פעם ראשונה שמישהו בודק מה בדיוק מסתתר מאחורי הקיטורים הרגילים נגד הזרמת הכספים למתנחלים." – רונית פוריאן, עורכת הערב, גלובס
- "יחד עם כלכלנים וסוציולוגים אחרים מהאוניברסיטה היה [דן בן-דוד] חבר בצוות בראשות חיים בן-שחר, שהתבקש על ידי ראש הממשלה אהוד ברק להכין סדר יום לעדיפויות לאומיות. ... התמונה העולה [מהנתונים הרבים של בן-דוד] היא של מדינה שאין בה אבן על אבן. ... אבל במדינה השטופה כבר שלושים וחמש שנה באובססיית הוויכוח על השטחים והטרור, למי יש זמן להפנים. ... ולמי שעדיין חושב שמדובר במותרות והדבר העיקרי הוא הביטחון, הנה השורה שמתחת לתחתונה – מדובר באיום ביטחוני כבד בהרבה מכל חוליות התנזים, קיומי בהרבה מהגיהאד האיסלאמי." – עפר שלח, ידיעות אחרונות
- "מאיר שני, איש עסקים וחבר של דברת, היה השושבין הראשי בקשר שנוצר עם לבנת. ... שני אומר שבסיפור הקמת הוועדה יש משהו פיקנטי: 'אנחנו שלושה חברים, ארז ויגודמן, מנכ"ל קבוצת שטראוס עלית, שלמה ואני. בעקבות ממצאים שנחשפנו אליהם, בעיקר כתוצאה ממחקר של דני בן דוד, על המצב החברתי הכלכלי בישראל, הכנו מצגת שהראתה איך מדינת ישראל התדרדרת ב-30 השנים האחרונות והולכת להיות מדינת עולם שלישי, והופענו עם המצגת הזאת בפורומים שונים. לימור לבנת שמעה על המצגת וביקשה שנציג אותה לצמרת משרד החינוך.' " – אביבה לורי, הארץ
- "בשנה שחלפה נהפך בן-דוד, כלכלן מאוניברסיטת תל-אביב, לכוכב. עבודת מחקר מאומצת ורצינית הקנתה לו את המעמד הזה, ועוד יותר מכך." – "הכוכב הכלכלי החדש" מאת מירב ארלוזורוב, עורכת, מדור הכלכלה, הארץ